

Role sociálního pracovníka v procesu zprostředkování pěstounské péče

Veronika Beránková

Bakalářská práce
2018

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Veronika Beránková**
Osobní číslo: **H15393**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Role sociálního pracovníka v procesu zprostředkování
pěstounské péče**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti pěstounské péče, sociálně-
právní ochrany dětí a zprostředkování pěstounské péče.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného
problému.
Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovorů.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BUBLEOVÁ, Věduna. Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka. 3., přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014. ISBN 978-80_87455-19-7.

PAZLAROVÁ, Hana, ed. Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1020-7.

SYCHROVÁ, Adriana. Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče. Vydání I. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, 2015. ISBN 978-80-7395-955-5.

ZEZULOVÁ, Dagmar. Pěstounská péče a adopce. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0065-9.

ŠVARÍČEK, Roman a Klára ŠEDOVI. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Lucie Blašíková

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

22. listopadu 2017

Termín odevzdání bakalářské práce:

27. dubna 2018

Ve Zlíně dne 22. listopadu 2017

doc. Ing. Aněžka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

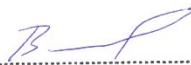
Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 24.2.2018

.....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydávalečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídáne k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá pohledem sociálních pracovníků na proces zprostředkování pěstounské péče. Práce je rozdělena do dvou částí – teoretické a praktické. Teoretická část práce je rozdělena do tří kapitol. První kapitola se věnuje pěstounské péči, jejím formám, motivaci žadatelů a dávkám. Druhá kapitola pak podrobně rozebírá proces zprostředkování pěstounské péče. Třetí kapitola je pak zaměřena na pracovníky v pěstounské péči. Praktická část se věnuje metodologii výzkumu, analýze dat a jejich následné interpretaci a obsahuje i doporučení pro praxi. Pro účely výzkumu jsme zvolili kvalitativní pojetí.

Klíčová slova: pěstounská péče, proces zprostředkování pěstounské péče, motivace žadatelů, klíčový pracovník, sociální pracovník, přípravy, pěstoun, vzdělávání

ABSTRACT

The bachelor thesis discusses the view of social workers on the process of foster care mediating. The thesis is divided into two parts - theoretical and practical. The theoretical part is divided into three chapters. The first chapter is dedicated to foster care, its forms, motivation of applicants and benefits. The second chapter then analyzes in detail the process of foster care mediating. The third chapter is then focused on foster care workers. The practical part deals with the methodology of research, data analysis and their subsequent interpretation, and contains recommendations for practice. For research purposes, we have chosen a qualitative concept.

Key words: foster care, foster care mediation, motivation of applicants, key worker, social worker, preparations, foster, education

Velmi děkuji Mgr. Lucii Blašíkové za vedení mé bakalářské práce, za cenné rady, připomínky, ochotu a odbornou pomoc. Mé poděkování patří také všem respondentkám, za jejich čas a spolupráci při realizaci výzkumného šetření. Děkuji také své rodině, příteli a přátelům za pomoc a podporu a po celou dobu studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 PĚSTOUNSKÁ PÉČE	12
1.1 DLOUHODOBÁ PĚSTOUNSKÁ PÉČE	12
1.2 PĚSTOUNSKÁ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU	15
1.3 MOTIVACE K PŘIJETÍ DÍTĚTE DO PĚSTOUNSKÉ PÉČE	16
1.4 DOPROVÁZENÍ PĚSTOUNSKÝCH RODIN	18
1.5 DÁVKY PĚSTOUNSKÉ PÉČE	22
2 PROCES ZPROSTŘEDKOVÁNÍ PĚSTOUNSKÉ PÉČE	25
2.1 PODÁNÍ ŽÁDOSTI	26
2.2 ODBORNÉ POSOUZENÍ A PŘÍPRAVY ŽADATELŮ	27
3 PRACOVNÍCI V PĚSTOUNSKÉ PÉČI	35
3.1 SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK	35
3.2 KLÍČOVÝ PRACOVNÍK.....	38
3.3 SOCIÁLNÍ PEDAGOG.....	41
II PRAKTICKÁ ČÁST	43
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	44
4.1 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU	44
4.2 VYMEZENÍ VÝZKUMNÝCH CÍLŮ	45
4.3 VYMEZENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK.....	45
4.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR A ZPŮSOB JEHO VÝBĚRU.....	46
4.5 REALIZACE VÝZKUMU	47
5 ANALÝZA DAT	49
5.1 KATEGORIE Č. 1 - PROČ MÍT V RODINĚ CIZINCE	51
5.2 KATEGORIE Č. 2 - PROČ NE?	53
5.3 KATEGORIE Č. 3 - OČIMA DRUHÝCH	54
5.4 KATEGORIE Č. 4 - JAK SE VYBÍRAJÍ RODIČE	56
5.5 KATEGORIE Č. 5 - KDYŽ SE SUNDAJÍ RŮŽOVÉ BRÝLE	58
6 INTERPRETACE DAT	62
7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI	65
ZÁVĚR	68
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	70
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	74
SEZNAM TABULEK	75
SEZNAM PŘÍLOH	76

ÚVOD

Tématem této bakalářské práce je proces zprostředkování pěstounská péče z pohledu sociálních pracovníků. Bakalářskou práci jsme rozdělili do dvou částí - teoretické a praktické. Teoretickou část jsme rozdělili do tří kapitol. Cílem teoretické části je obeznámit čtenáře s problematikou pěstounské péče a především s procesem zprostředkování. V teoretické části jsme se zaměřili na to, co je podstatné pro následující výzkum. V první kapitole jsme se zaměřili na pěstounskou péči. Nejprve jsme si vymezili, že pěstounská péče je jedna z forem náhradní rodinné péče, také jsme si definovali v jakých případech je vhodné dítě umístit právě do této podoby náhradní rodinné péče. Popsali jsme také obě formy pěstounské péče, a to jak dlouhodobou, tak pěstounskou péči na přechodnou dobu. V první kapitole jsme rozpracovali také motivaci k pěstounské péči, neboť ta hraje velmi důležitou roli v celém procesu zprostředkování pěstounské péče, který je popsán v další kapitole. Neodmyslitelnou součástí pěstounské péče jsou dávky, které jsou též zahrnuty v první kapitole. Druhá kapitola se tedy zaměřuje na samotný proces zprostředkování pěstounské péče, tato kapitola je velmi důležitá pro výzkum. Snažili jsme se postup zprostředkování přiblížit čtenáři, co možná nejvíc smysluplně. Jednotlivé části zprostředkování pěstounské péče jsme v kapitole řadili chronologicky, tak jak probíhají reálně. Nejvíce jsme rozpracovali přípravy pěstounů, ty považujeme za nejdůležitější část procesu. Třetí kapitolu jsme zaměřili na pracovníky, kteří pracují s pěstounskými rodinami. Vymezili jsme si sociálního pracovníka, klíčového pracovníka a sociálního pedagoga. Proč právě tyto tři, zmiňujeme podrobněji ve třetí kapitole.

Praktická část se věnuje výzkumu a rozdělili jsme ji do tří kapitol. První kapitola se věnuje metodologii výzkumu, druhá kapitola analýze dat a ve třetí kapitole jsme data interpretovali. V poslední části jsme navrhli řešení pro praxi. Cílem výzkumu bylo zmapovat problematiku zprostředkování pěstounské péče, a to z pohledu sociálního pracovníka.

Toto téma jsem si vybrala především proto, že jsem byla na praxi v doprovodné organizaci pro pěstouny. Zúčastnila jsem se několika šetření v rodinách pěstounů, vzdělávání jak formou seminářů tak i vícedenních vzdělávání. Tato práce mě zaujala, a také velmi bavila. Vidím v ní opravdu smysl a přínos, protože ne každé dítě má to štěstí vyrůstat v milující rodině, která je schopna zajistit dítěti bezpečí a jistoty. Pro tyto děti je tu právě systém náhradní rodinné péče, jejíž součástí je i pěstounská péče. Pěstounská péče je v posledních letech diskutované téma, jak mezi veřejností, tak mezi odborníky. Je to tedy

téma stále aktuální a snad každý má na tento institut utvořený nějaký názor. Být pěstounem není lehké a cesta k tomu je dlouhá a náročná, přesto se jí mnoho lidí vydá. Těmto lidem patří můj obdiv a dík za práci, kterou vykonávají. I když během své praxe jsem se setkala spíše s názorem, že být pěstounem není povolání ale poslání, a to jak z úst pracovníků, tak lektorů, kteří vedli vzdělávání... Ne méně je obdivuhodná i práce sociálních a klíčových pracovníků, kteří pěstouny tímto nelehkým posláním doprovázejí.

„Šťastný je ten, kdo našel štěstí v rodině.“

Lev Nikolajevič Tolstoj

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 PĚSTOUNSKÁ PÉČE

V první kapitole se zaměříme na pěstounskou péči. Vymezíme si pojmy dlouhodobá pěstounská péče a pěstounská péče na přechodnou dobu, dále si vymezíme dávky pěstounské péče. Budeme se zabývat i motivací potencionálních pěstounů k tomu, stát se pěstouny a také nejčastějšími důvody k výkonu pěstounské péče. Krátce zmíníme i doprovázení pěstounů, dohody o výkonu pěstounské péče a s tím související služby, které mohou pěstouni využívat. Místo celého spojení pěstounská péče můžeme v textu používat zkratku „PP“.

Pěstounská péče je speciální forma náhradní rodinné péče. Jedná se o péči o dítě, u kterého není z nejrůznějších důvodů možné, aby žilo ve své biologické rodině. V České republice máme dvě formy pěstounské péče. Pěstounskou péči a pěstounskou péči na přechodnou dobu. Největším rozdílem mezi těmito formami je především čas, po který jsou děti umístěny v rodině pěstounů. (Amalthea, 2012, s. 3 - 8)

Pěstounství je vždy nástroj pro řešení nějakého typu krizové či dlouhodobé situace, kterou způsobuje absence péče v rodině nebo její nedostatek. Formy pěstounské péče se odlišují dobou, po kterou je dítě umístěno v náhradní rodině a také formou spolupráce s dalšími institucemi a také v intenzitě kontaktu s biologickou rodinou. (Amalthea, 2012, s. 8)

Děti, které jsou umístěné do pěstounské péče, jsou takové, které nejsou právně volné, děti s rizikovou anamnézou a nejistou prognózou, děti s různým postižením, děti psychicky deprivované, starší děti nebo děti, které mají špatné zkušenosti s předešlým výchovným prostředím. (Sobotková, Očenášková, 2014, s. 11 - 12)

1.1 Dlouhodobá pěstounská péče

Je to nejrozšířenější a tradiční forma pěstounské péče. Většina dětí setrvává v pěstounské rodině několik let, mnohdy až do dospělosti. V mnoha případech se jedná o děti starší či dospívající, s tělesným či mentálním handicapem, popřípadě děti minoritního etnika, které díky pěstounské péči nemusí žít v ústavním zařízení. Hodně dětí v pěstounské péči má kontakt se svými biologickými rodiči. (Virtuální knihovna NRP, *Pěstounská péče*, nedatováno)

Dlouhodobá pěstounská péče je v ČR pojímána jako stabilní a dlouhodobé opatření. Oficiálně končí v dosažení plnoletosti dítěte, ale ve fungujících pěstounských rodinách mohou mít podobné postavení jako vlastní děti. Mohou v rodině zůstat, dokud se neosamostatní nebo nezískají práci. (Sobotková, Očenášková, 2014, s. 13 – 14)

Pěstounská péče je jednou z forem náhradní rodinné péče, kterou upravuje zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, vzpp. Pěstounská péče vzniká rozhodnutím soudu a jedině soud může také rozhodnout o zrušení pěstounské péče. Může tak učinit pouze ze závažných důvodů, vždy ale musí pěstounskou péči zrušit v případě, že o to požádá pěstoun. Pěstounská péče má přednost před ústavní výchovou. Dítě je svěřeno do pěstounské péče v případě, že se u rodičů vyskytne nějaká překážka, která jim brání v osobní péči o dítě. Rodič může žádat dítě zpět do své osobní péče. Soud návrh schválí, pokud je to v souladu se zájmy dítěte. Pokud je dítě svěřeno do pěstounské péče, rodiče mají vůči dítěti povinnosti a práva, která vyplývají z rodičovské odpovědnosti. Rodiče mají právo se s dítětem osobně a pravidelně stýkat. Mají právo na informace o dítěti. Ve zvláštních případech může soud rozhodnout jinak. Svěření dítěte do pěstounské péče nemá vliv na trvání vyživovací povinnosti rodičů k dítěti. Soud stanoví rodičům rozsah výživného s ohledem na jejich možnosti, schopnosti a majetkové poměry a odůvodněné potřeby dítěte. (ČR, 2012)

Bubleová (2014, s. 9) říká že, *současná právní úprava pěstounům stanovuje povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči, a umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, pokud soud rozhodnutím nestanoví jinak.*

Pěstoun má právo dítě zastupovat jen v omezeném rozsahu, především v běžných každodenních záležitostech. Pokud se jedná o zásadní rozhodnutí o životě dítěte, neobejde se pěstoun bez souhlasu zákonného zástupce dítěte, což je zpravidla jeho biologický rodič. Týká se to zejména lékařských zákroků, druhu studia či školy, vydávání cestovních dokladů apod. (Gabriel, Novák, 2008, s. 47)

Pokud je pěstoun přesvědčen o rozporu mezi zájmem dítěte a rozhodnutím jeho zákonného zástupce, může se domáhat rozhodnutí soudu. (Bubleová, 2014, s. 7)

Pěstounská péče se zpravidla týká starších dětí, které nejsou vhodné pro adopci, dětí, které nejsou úplně zdravé, dětí odlišného etnika, sourozeneckých skupin, o něž rodiče jeví zájem, ale nemají dlouhodobě vhodné podmínky pro jejich výchovu. (Zezulová, 2012, s. 16)

Lidé, kteří vykonávají dlouhodobou pěstounskou péči, přijímají roli rodiče a děti je také většinou jako rodiče oslovují. Role pěstounů jako rodiče je však speciální především proto, že jim schází část společného života s dítětem. Proto se u pěstounů dostávají do popředí některé vlastnosti, například empatie, naslouchání, trpělivost a chápavost. Je důležité tyto vlastnosti podporovat, například v rámci vzdělávání pěstounů. Měl by je podporovat i klíčový pracovník tím, že bude aktivně pojmenovávat situace a vést tak pěstouny k rozvoji

empatie. (Zezulová, *Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče*, 2015, s. 199 – 200)

Ukončení pěstounské péče

Pěstounskou péči lze ukončit několika způsoby:

- Dosažením plnoletosti dítěte.
- Pokud o zrušení pěstounské péče rozhodne soud.
- Pokud dítě odejde z pěstounské péče na přechodnou dobu.
- Z jiných důvodů (např. smrt dítěte nebo pěstouna, dítě v pěstounské péči někdo osvojí, rozhodnutím o poručenství...). (Pazlarová, 2016, s. 111)

Pěstounská péče končí zletilostí dítěte a tím zanikají i všechny závazky pěstounů vůči dítěti. Následný kontakt nebo podpora je pouze na vzájemné domluvě. S ohledem na silnou tradici dlouhodobé PP, která je značně podobná osvojení, je známo, že mladí dospělí i nadále zůstávají součástí pěstounské rodiny, kde žili. (Pazlarová, 2016, s. 111)

Ukončení PP zletilostí je přirozený proces, který je neoddělitelnou součástí pěstounské péče. Na druhou stranu pokud je PP zrušena rozhodnutím soudu, je s tím většinou spojen pocit zklamání nebo neúspěchu některého ze zúčastněných. Situace, které předcházejí zrušení PP soudem, jsou různé. (Pazlarová, 2016, s. 121)

Pazlarová (2016, s. 121) uvádí tyto nejčastější důvody:

1. Pěstounská péče je u nás nejčastěji rušena na návrh pěstounů. Nejčastěji z důvodu, kdy je pro rodinu složité zvládat výchovu dítěte.
2. Pokud zrušení PP navrhne orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále budeme používat zkratku „OSPOD“). Například OSPOD uzná, že péče pěstounů je nedostatečná, nebo pěstouni používají nepatřičné výchovné metody.
3. Návrh může podat zákonný zástupce dítěte (rodič, poručník, opatrovník) pokud není s péčí spokojené dítě. Děti mají právo vyjádřit svůj názor a s ohledem na jejich věk by na ně měl být brát zřetel.

Rodiče můžou požádat u soudu o navrácení dítěte zpět do jejich péče. Pokud soud uzná, že opětovná péče rodičů je v nejlepším zájmu dítěte, nebrání tomu závažné důvody a je tedy

vhodnější péče biologických rodičů než pěstounů, soud návrh schválí. (Sychrová, 2015, s. 11)

1.2 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Od 1. 1. 2013 je platná novelizovaná právní úprava pěstounské péče na přechodnou dobu, kterou můžeme najít v zákoně č. 359/1999 o sociálně-právní ochraně dětí, § 27a. V praxi se můžeme setkat také s označením profesionální pěstounská péče.

Hlavním smyslem pěstounské péče na přechodnou dobu je zajistit dítěti pobyt v bezpečném rodinném prostředí namísto ústavní výchovy, která děti v nejmladším věku psychicky poškozují. (Virtuální knihovna NRP, *Pěstounská péče*, nedatováno)

Jedná se o dočasnou péči o dítě, u kterých je velká pravděpodobnost rychlého trvalého řešení. A to buď v dlouhodobé formě náhradní rodinné péče, což může být osvojení nebo dlouhodobá pěstounská péče, nebo návrat do biologické rodiny. (Zezulová, 2012, s. 174)

Podle Bubleové (2014, s. 10) je účelem pěstounské péče na přechodnou dobu především poskytnout rodičům čas, aby si mohli urovnat své poměry tak, aby byli znovu schopni převzít dítě do své péče, nebo aby se pro dítě našla jiná vhodná stabilní rodina. Jedná se tedy především o institut krizový a pouze přechodný.

Péče je využívána zejména u dětí kojeneckého či batolecího věku, které se ocitly v krizové situaci. Pěstoun je v takovém případě speciálně vyškolen k bezodkladnému přijetí dítěte a zajištění jeho celkové péče do doby, než tým odborníků pomůže původní rodině zajistit bezpečné prostředí pro návrat dítěte domů, nebo zajistí alternativní trvalé řešení jeho situace. (Virtuální knihovna NRP, *Pěstounská péče*, nedatováno)

Gabriel a Novák (2008, s. 54 - 56) uvádí, že smyslem pěstounské péče na přechodnou dobu by především mělo být pomáhat dětem a mladým lidem v nouzi, podpořit je v období rozhodování o dalším osudu, usnadnit jim zvládání krizových životních situací apod. Dále také uvádí konkrétní skupiny dětí, kterým je tento typ pěstounské péče určen:

- Děti, které mají biologickou rodinu, nebo alespoň jednoho rodiče. Ti se ale o dítě z vážných důvodů (zdravotních, sociálních) nemůžou postarat.
- Děti mladých, nezralých matek, které zatím nejsou schopny vykonávat zodpovědně svou rodičovskou roli.

- Děti matek závislých na návykových látkách, které jsou v procesu léčení.
- Děti, které žijí v dlouhodobě dysfunkční rodině.

Svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu může nařídít soud předběžným opatřením na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Pěstounská péče na přechodnou dobu může trvat nejdéle jeden rok. (Adopce, *Základní pojmy*, 2010)

Krajský úřad vede pro účely zajištění pěstounské péče pro dítě na přechodnou dobu evidenci osob, které mohou pěstounskou péči po přechodnou dobu vykonávat. Osoby vedené v evidenci musí být připraveny přijmout v případě potřeby dítě do pěstounské péče, za což jim náleží pravidelná měsíční odměna pěstouna. (Adopce, *Základní pojmy*, 2010)

Pěstouni a děti v pěstounské péči na přechodnou dobu mají právo na pomoc od státu stejně jako pěstouni, kteří vykonávají pěstounskou péči dlouhodobě. Formou finančních příspěvků, a také odborného doprovázení při výkonu pěstounské péče. (Krajský úřad Zlínského kraje, *Pěstounská péče na přechodnou dobu*, nedatováno)

Z hlediska finančního zajištění náleží pěstounům i dětem v přechodné pěstounské péči dávky pěstounské péče ze systému státní sociální podpory, a to ve stejném rozsahu jako v ostatních případech svěření dítěte do klasické pěstounské péče. (Pěstounská péče na přechodnou dobu, 2009, s. 4)

Pěstounům na přechodnou dobu náleží příspěvek na úhradu potřeb dítěte a odměna pěstouna. (Novotná, 2016, s. 357 - 362)

1.3 Motivace k přijetí dítěte do pěstounské péče

Motivaci lze chápat jako soubor pohnutek k určitému jednání. Hledáme-li tedy motivaci klientů k pěstounské péči, je nutné se ptát: *Co klienty k podání žádosti o NRP vede? Proč takto jednají? Co za jejich rozhodnutím stojí? Jaký k tomu mají důvod?* (Nožičková, *Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče*, 2015, s. 41)

Motivace má velmi významnou roli v celém procesu zprostředkování pěstounské péče. Už v prvních dotaznících pro zájemce o PP můžeme zaznamenat otázky, které se týkají motivace, která vede zájemce k tomuto zásadnímu kroku. Motivace žadatelů je tedy podstatným faktorem a v žádném případě by neměla být podceňována, nebo dokonce přehlížena. S ohledem na to, jak moc je pěstounská péče zásadním krokem v životě dospělých i dětí,

je důležité s motivací pracovat. (Nožářová, *Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče*, 2015, s. 41)

Nožářová (*Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče*, 2015, s. 41) rozlišuje následující druhy motivací:

- *motivace altruistická,*
- *motivace z důvodu uspokojení rodičovských potřeb,*
- *motivace finanční,*
- *motivace z důvodu sociální prestiže.*

Potřeba mít dítě může být natolik silná, že po prožití mnoha zklamání může vést k rozhodnutí nějaké adoptovat nebo vzít do pěstounské péče. (Vágnerová, 2012, s. 9)

Motivace k pěstounské péči není jen touha mít dítě, ačkoliv by měla být rozhodující. U zájemců o pěstounskou péči jsou zpravidla i jiné motivace. Ty se však mohou překrývat s motivací k adopci dítěte, například přání, aby dítě mělo sourozence. Na rozdíl od adopce má ale rozhodnutí stát se pěstounem většinou altruističtější charakter, z toho vyplývají i pozitiva ale i rizika. Snaha zachránit co nejvíc dětí bez ohledu na vlastní rodinu, svých možností, přecenění svých sil. (Zezulová, 2012, s. 18 – 19)

Podle Zezulové (2012, s. 19) je nejčastějším motivem k pěstounské péči snaha pomoci opuštěným dětem. Pěstounskou péči vykonávají lidé, kteří chtějí ve svém životě udělat něco smysluplného, co je bude naplňovat.

Podle příručky Já pěstoun (Hledáme rodiče, nedatováno) mohou být důvody, proč se lidé stávají pěstouny, jak citové, tak racionální. Pěstouni jsou lidé, kteří chtějí nejen nabídnout pomoc, ale také chtějí přiložit ruku k dílu. Touží doprovodit dítě na jeho cestě k dospělosti, pomoci mladým lidem postavit se na vlastní nohy, nebo jen někomu dalšímu předat své zkušenosti.

V příručce Já pěstoun (Hledáme rodiče, nedatováno) můžeme najít výroky pěstounů, proč se vlastně pro tuto cestu rozhodli. „*Chtěli jsme nabídnout pomoc potřebnému dítěti.*“ „*Chceme předat své zkušenosti, podílet se na rozvoji dítěte.*“ „*Pěstounství dává našemu životu smysluplnost.*“ „*Naše děti již odrostly a my máme ještě dost sil.*“ „*Měli jsme ještě ,volné místo u stolu‘.*“ „*Máme zkušenosti s prací s dětmi a baví nás.*“ „*Vyrůstali jsme v početné rodině, chceme takovou mít také.*“ „*Chceme pomoci potřebnému dítěti vyrůst*

v rodině.“ „Měli jsme hezké dětství a chceme tento dar předat dál.“ „Vyrůstali jsme sami v pěstounské rodině, je to pro nás normální.“ „Nechtěli jsme nečinně přihlížet osamění ohrožených dětí.“ „Pěstounství je pro nás smysluplná profese a životní poslání.“

Podle Bubleové (2014, s. 11) by si však žadatelé o pěstounskou péči měli uvědomit i další aspekty pěstounské péče. Například, že mnohdy nejde o celoživotní spojení dítěte s novou rodinou, tak jak je tomu v případě osvojení, ačkoli někdy i pěstounská rodina vychovává a pečuje o dítě až do dospělosti. Dětem zůstávají zpravidla zachovány vztahy s biologickou rodinou, nejčastěji s rodiči, ale mnohdy také s babičkou či dědou, tetou, strejdou nebo se sourozenci, kteří můžou stále vyrůstat v biologické rodině, ale také v druhých rodinách či v ústavních zařízeních. Toto jsou všechno lidé, kteří se jistým způsobem dostávají do vztahu s pěstounskou rodinou.

1.4 Doprovázení pěstounských rodin

Doprovázení pěstounských rodin je dlouhodobý proces, při kterém dochází k opětovnému a pravidelnému kontaktu klíčového pracovníka s pěstouny a se zájemci o PP. Tento kontakt probíhá formou konzultací, poradenství, podpory, sdílení a vedení pěstounů, popř. dohledu nad pěstounskou rodinou. Hlavním cílem doprovázení je pomoci rodině vytvořit stabilní a bezpečné prostředí pro dítě a podporovat pěstouny, aby v nejrůznějších situacích zvládli co možná nejlépe zabezpečit zájem dítěte. (Děti patří domů, *Manuál klíčového pracovníka*, 2013)

Doprovázení je služba, která je poskytována pěstounům, tvoří ji soubor dílčích služeb, které jsou definovány v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, vzpp. (Pazlarová, 2016, s. 83)

Pazlarová (2016, s. 83) také uvádí, že doprovázení má podpůrnou funkci, na rozdíl od kontroly, kterou má v kompetenci OSPOD. Z toho vyplývá, že pověřená osoba což bývají doprovodné organizace, jsou v roli poskytovatele služeb a pěstouni a děti v roli klientů.

Amalthea (*Pro zájemce o pěstounskou péči*, 2012) uvádí, že doprovázením se chápe podpora, dozor a vzdělávání u výkonu náhradní rodinné péče. Doprovázení je nepřetržité a probíhá po celou dobu výkonu pěstounské péče.

Organizace, které doprovázejí pěstounské rodiny, jsou v České republice nestátní neziskové organizace s poměrně krátkou tradicí. V těchto organizacích jsou zaměstnaní profesionálové v různých profesích, např.: sociální pracovníci nebo psychologové. (Matoušek, 2017, s. 92)

Dohoda o výkonu pěstounské péče

Dohody o výkonu pěstounské péče upravuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, vzpp. Sepsat dohodu o výkonu pěstounské péče je povinností každého pěstouna. Dohodu může uzavřít s organizací nebo institucí, kterou si smí vybrat dle svého zvážení. Tato organizace nebo instituce se stává primárním poskytovatelem služeb, na které má pěstoun právo a také dohlíží na povinnosti, které mají pěstouni plnit. (Děti patří domů, *Dohoda o výkonu pěstounské péče* 2018)

Pěstouni mají povinnost do 30 dnů od převzetí dítěte do pěstounské péče uzavřít Dohodu o výkonu PP s některým z poskytovatelů této služby. Může to být pověřená organizace nebo OSPOD v místě bydliště. (Zezulová, *Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče*, 2015, s. 201)

Organizace a instituce získávají pověření od Krajského úřadu, aby mohly uzavírat dohody s pěstouny. Může jít o neziskové organizace, o příspěvkové organizace, mohou to být například poradny pro rodinu, nebo také přímo o OSPOD či samotné kraje. Dohoda má být v souladu s individuálními potřebami pěstounů a měla by reagovat na tzv. IPOD neboli individuální plán ochrany dítěte, který vypracovává sociální pracovníce dítěte. (Děti patří domů, *Dohoda o výkonu pěstounské péče*, 2018)

Novelou zákona o SPOD byly s účinností od 1. ledna 2013 do praktického výkonu sociálně-právní ochrany dětí a tedy do činnosti sociálních pracovníků OSPOD začleněny dvě klíčové metody sociální práce – vyhodnocení potřeb dítěte a jeho rodiny a **individuální plán ochrany dítěte** (zkráceně IPOD).

*OSPOD je povinný vypracovat plán ochrany dítěte na základě provedeného vyhodnocení, ve kterém stanoví jednotlivé cíle směřující k ochraně dítěte, naplňování zjištěných a nedostatečně zajištěných potřeb dítěte a odstranění příčin jeho ohrožení. Kvalita IPOD je přímo závislá na kvalitě vyhodnocení. Obsah individuálního plánu ochrany dítěte je stanoven ve vyhlášce č. 473/2012 Sb., kterou se provádí některá ustanovení zákona o SPOD. (Středočeský kraj, *Základní informace o vyhodnocování situace dítěte a IPOD*, 2018)*

Organizace, se kterou pěstoun uzavře dohodu, pak podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, vzpp, musí zabezpečit (ČR, 1999):

- návštěvu v pěstounské rodině minimálně jednou za dva měsíce,
- alespoň 14 dní péče o děti, kdy pěstouni mohou čerpat volno na odpočinek,

- alespoň 24 h bezplatného vzdělávání pro oba pěstouny,
- v případě zájmu odbornou péčí minimálně jednou za půl roku,
- pomoc s asistovaným kontaktem s biologickými rodiči dítěte,
- dohled nad výkonem pěstounské péče,
- zaslání jednou za 6 měsíců zprávu příslušnému OSPOD (pokud provázející organizace není přímo OSPOD).

Obsahem dohody jsou podrobnosti týkající se práv a povinností pečujících osob a osob v evidenci. Dohoda musí být uzavřena v souladu s rozhodnutím soudu o svěřeni dítěte do péče a být v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte. Jedna rodina může mít vždy jen jednu dohodu, bez ohledu na počet svěřených dětí do PP. Dohoda o výkonu PP se uzavírá vždy písemně. (Pěstouni, *Co jsou to vlastně dohody, kdo, jak, proč je uzavírá?*, nedatováno)

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, vzpp, udává, že dohoda o výkonu PP zaniká dnem, kdy skončí pěstounská péče. Nejpozději tedy v den, kdy poslední svěřené dítě dosáhne zletilosti nebo pokud je osoba vyřazená z evidence osob, které mohou provádět PP. (ČR, 1999)

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, vzpp, udává, že *obecní úřad, obecní úřad obce s rozšířenou působností, Krajský úřad nebo pověřená osoba mohou vypovědět dohodu o výkonu pěstounské péče jen:*

- *pro závažné nebo opakované porušování povinností, ke kterým se osoba pečující/v evidenci zavázala v dohodě o výkonu pěstounské péče,*
- *pro opakované maření sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče,*
- *pro odmítnutí přijetí dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu bez vážného důvodu na straně osoby v evidenci.* (ČR, 1999)

Dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, vzpp, pěstouni mohou dohodu vypovědět kdykoli a bez udání důvodu. (ČR, 1999)

Služby pro pěstouny

Služby poskytované pěstounům v rámci doprovázení jsou rámcově vymezené v dohodě o výkonu PP. Rozsah je vymezen zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí,

vzpp. Základní nabídka by proto měla být pro všechny pěstouny totožná. (Pazlarová, 2016, s. 87)

Pěstouni mají právo na následující služby. Některé z nich jsou úzce spojeny s povinnostmi pěstouna. (Hledáme rodiče, *Já pěstoun*, nedatováno)

Pomoc při péči o svěřené dítě: pokud pěstoun onemocní, narodí se mu dítě, při smrti v rodině, či pro vyřizování nutných úředních (soudních) záležitostí atd. Pěstouni mají také nárok na minimálně 14 dnů této péče v kalendářním roce bez uvedení důvodů v případě, že pečují o dítě od 2 let věku. (Hledáme rodiče, *Já pěstoun*, nedatováno)

Právo na zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci: každé dítě, které přichází do náhradní rodinné péče, má za sebou negativní prožitky (samotný fakt odloučení od blízkých osob, či zkušenosti s týráním nebo zneužíváním). Dítě a pěstouni musí navázat bezpečný vztah. Odborná pomoc je proto určena jak pro pěstouny a další členy rodiny, tak i pro samotné svěřené dítě. Nárok na zprostředkování odborné pomoci je zákonem stanoven v minimální hranici alespoň 1 krát za šest měsíců. (Hledáme rodiče, *Já pěstoun*, nedatováno)

Právo na zprostředkování bezplatného vzdělávání: toto právo je spojeno s povinností pěstounů absolvovat každý rok 24 hodin vzdělávání pro rozšíření znalostí v oblasti péče o dítě. Zákon stanoví, že toto vzdělávání je bezplatně. (Hledáme rodiče, *Já pěstoun*, nedatováno)

Právo na pomoc při zabezpečení kontaktu dítěte s jeho rodiči a dalšími blízkými osobami: toto právo je znovu spojeno s povinnostmi pěstouna, a to udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména rodiči, a povinnost udržovat styk rodičů s dítětem. Jde o jednu z nejpodstatnějších forem pomoci. Rozdíl mezi pěstounskou péčí a osvojením je v tom, že dítě je v kontaktu se svými rodiči a je zde předpoklad, že se k nim po čase vrátí. Pomoc může být prováděna například formou přípravy dítěte, jeho rodičů či členů náhradní rodiny na vzájemný kontakt, zabezpečení vhodného místa osobního styku, doprovázení při tomto setkání (asistovaný kontakt) atd. (Hledáme rodiče, *Já pěstoun*, nedatováno)

Pazlarová (2016, s. 87) navíc zmiňuje sledovat naplňování dohody o výkonu pěstounské péče.

1.5 Dávky pěstounské péče

Dávky pěstounské péče jsou podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, vzpp, následující (ČR, 1999):

- a) příspěvek na úhradu potřeb dítěte,
- b) odměna pěstouna,
- c) příspěvek při převzetí dítěte,
- d) příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla,
- e) příspěvek při ukončení pěstounské péče.

Príspevek na úhradu potreb dítěte

Na tento příspěvek má nárok každé nezletilé nezaopatřené dítě, které je svěřeno do pěstounské péče. O tento příspěvek žádají pěstouni. Pěstounům se příspěvek zároveň i vyplácí. Na tento příspěvek má nárok dítě i po dosažení plnoletosti, nejdéle ale do věku 26 let. Pokud studuje, stále se jedná o nezaopatřené dítě. O příspěvek na úhradu potřeb zletilého dítěte žádá samotné dítě, jemu je příspěvek i vyplácen. (Portál MPSV, *Dávky pěstounské péče*, 2012)

Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, vzpp, za kalendářní měsíc dosahují (ČR, 1999):

- 4950 Kč pro dítě ve věku do 6 let,
- 6105 Kč pro dítě ve věku od 6 do 12 let,
- 6985 Kč pro dítě ve věku od 12 do 18 let,
- 7260 Kč pro dítě ve věku od 18 do 26 let.

Odměna pěstouna

Právo na tuto odměnu má osoba pečující a osoba v evidenci. V případě, že jsou pěstouni manželé, tato odměna náleží jen jednomu z manželů. (Portál MPSV, *Dávky pěstounské péče*, 2012)

Odměna pěstouna za kalendářní měsíc dle zákona č.359/1999 S., o sociálně-právní ochraně dětí je (MPSV, 1999):

- 12000 Kč, je-li pečováno o 1 dítě,

- 18000 Kč, je-li pečováno o 2 děti,
- 30000 Kč, je-li pečováno alespoň o 3 děti, nebo je-li pečováno alespoň o jedno dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo ve stupni III (těžké závislost) nebo ve stupni IV (úplná závislost),
- 20000 Kč, jde-li o osobu v evidenci, a to i v případě, že nepečuje o žádné dítě.

Příspěvek při převzetí dítěte

Tento příspěvek se vyplácí jednorázově osobě pečující, která převzala dítě do pěstounské péče. (Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, vzpp, ČR, 1999)

Výše příspěvku při převzetí dítěte činí, jde-li o dítě ve věku:

- do 6 let 8000 Kč,
- od 6 let do 12 let 9000 Kč,
- od 12 let do 18 let 10000 Kč. (Portál MPSV, *Dávky pěstounské péče*, 2012)

Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla

Nárok na tento příspěvek má osoba pečující, která má v pěstounské péči minimálně 3 děti, jež vytvářejí osobě pečující nárok na odměnu pěstouna, pokud koupila osobní motorové vozidlo nebo zajistila potřebnou celkovou opravu motorového vozidla a toto vozidlo nepoužívá pro výdělečnou činnost. Částka příspěvku na zakoupení motorového vozidla činí 70 % pořizovací ceny motorového vozidla nebo prokázaných výdajů na opravy, nanejvýš však 100 000 Kč. Využití příspěvku na zakoupení motorového vozidla je osoba pečující povinna prokázat do 6 měsíců od jeho poskytnutí; pokud tento příspěvek nepoužila k zakoupení motorového vozidla, je povinna příspěvek vrátit. (Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, vzpp, ČR, 1999)

Příspěvek při ukončení pěstounské péče

Podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, vzpp, má na tento příspěvek nárok fyzická osoba, která byla ke dni dovršení plnoletosti v pěstounské péči. Tento příspěvek se vyplácí jednorázově a pouze jednou. Výše tohoto příspěvku je 25 000 Kč. (ČR, 1999)

Společná pěstounská péče manželů

Při společné pěstounské péči manželů přísluší dávka pěstounské péče jen jednomu z manželů určenému na základě dohody manželů. Nedohodnou-li se manželé, určí příslušná krajská pobočka Úřadu práce, kterému z manželů se dávka pěstounské péče přizná. (Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, vzpp, ČR, 1999)

V této kapitole jsme si shrnuli podstatné aspekty pěstounské péče. Vymezili jsme si formy pěstounské péče a především jsme si určili hlavní rozdíly mezi dlouhodobou pěstounskou péčí a pěstounskou péčí na přechodnou dobu. Za podstatnou část této kapitoly považujeme subkapitulu, která se věnuje motivaci lidí a rodin k pěstounské péči. Především proto, že se této problematice budeme věnovat i v praktické části této práce. V této kapitole jsme krátce zmínili i klíčového pracovníka, který má stěžejní roli v doprovázení pěstounů. Na klíčového pracovníka se podrobněji zaměříme v poslední kapitole této práce. Jako poslední jsme se zaměřili na dávky pěstounské péče.

2 PROCES ZPROSTŘEDKOVÁNÍ PĚSTOUNSKÉ PÉČE

Zprostředkování náhradní rodinné péče je upraveno v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, vzpp. *Mottem celého procesu náhradní rodinné péče je, že hledáme náhradní rodiče pro dítě, nikoli dítě pro rodiče.* (Svobodová, *Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče*, 2015, s. 102)

Proces zprostředkování pěstounské péče dle Pazlarové (2016, s. 31 - 32) zahrnuje:

1. vyhledávání dětí, kterým je potřeba zajistit pěstounskou péči,
2. vyhledávání lidí vhodných pro výkon pěstounství,
3. zajistit odbornou přípravu pro přijetí dítěte do rodiny pro vhodné kandidáty na pěstounství,
4. výběr konkrétního pěstouna pro konkrétní dítě, pro které se pěstounská péče zprostředkovává.

Zprostředkování PP je začátek procesu, kdy se zajišťuje náhradní rodinná péče pro dítě, kterému z různých důvodů nemůže péči zajistit biologická rodina. Zprostředkování PP je velmi významná činnost, díky které se vytvářejí nové vztahy mezi dítětem a novou rodinou. Zprostředkování PP je vyhrazena výhradně orgánům sociálně-právní ochrany dětí, aby nemohlo dojít ke zneužití této činnosti v neprospěch dítěte. (Novotná, 2016, s. 130)

Prvním krokem je podání žádosti na obecním úřadě obce s rozšířenou působností v místě trvalého bydliště, pak následuje sociální šetření pracovníka OSPOD totožného úřadu a zkompletování dokumentace. Druhým krokem je posouzení žadatelů Krajským úřadem. Ten zároveň zajišťuje pro žadatele psychologické vyšetření a posouzení žádosti posudkovým lékařem. Také zařazuje žadatele do přípravných kurzů pro přijetí dítěte do PP. Zjišťuje se například i postoj zbylých členů rodiny. Součástí odborného posouzení je i posouzení příprav. Dalším krokem je rozhodnutí o zařazení nebo nezařazení do evidence uchazečů o PP. Potom následuje výběr vhodné rodiny pro dítě. A posledním krokem je navázání kontaktu vhodné rodiny s dítětem. (Náhradní rodina, *Proces zprostředkování a svěření dítěte do pěstounské péče*, nedatováno)

2.1 Podání žádosti

Žádost o zařazení do evidence náhradních rodičů – pěstounů se předkládá na **sociálním odboru úřadu obce s rozšířenou působností** v místě trvalého bydliště. Tam žadatelé dostanou formulář s žádostí a informace, jaké další náležitosti je potřeba k žádosti doložit. Sociální pracovník se s nimi domluví na návštěvě za účelem šetření. (Folda, 2010, s. 8)

První kontakt se zájemcem o pěstounskou péči je jeden z nejdůležitějších kroků. Pracovník by měl mít dostatek informací, měl by být schopen odpovídat na nejrůznější otázky, které můžou zájemci mít. Nejen o základních údajích, procesu a dávkách. Měl by mít přehled o aktuální situaci, organizacích, službách pro pěstouny, stávajících pěstounech. Pro hodně zájemců je podstatné se seznámit se stávajícími pěstounskými rodinami. (Pazlarová, 2016, s. 27 - 28)

Podmínkou dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, vzpp, je také, že žadatelé k žádosti připojí písemný souhlas k tomu, aby orgán sociálně-právní ochrany měl oprávnění ke zjišťování dalších potřebných údajů pro zprostředkování. Zároveň mají právo kdykoliv zjistit, zda nedošlo ke změně údajů, které jsou uvedeny ve spisové dokumentaci. Žadatelé také přiloží svůj souhlas k účasti na přípravách. (ČR, 1999)

Bubleová (2011, s. 21) říká, že spisová dokumentace žadatele obsahuje žádost, v níž jsou obsaženy žadatelovy osobní údaje. Údaje jsou následující:

- jméno, příjmení, datum narození a místo trvalého pobytu,
- doklad o státním občanství,
- výpis z rejstříku trestů,
- zprávu o zdravotním stavu,
- údaje o ekonomických a sociálních poměrech,
- písemný souhlas s účastí na přípravě fyzických osob k přijetí dítěte do rodiny,
- stanovisko obecního úřadu obce s rozšířenou působností k žádosti o zprostředkování pěstounské péče.

V momentě, kdy je šetření i dokumentace kompletní je žádost odeslána Krajskému úřadu k odbornému posouzení. (Folda, 2010, s. 8)

2.2 Odborné posouzení a přípravy žadatelů

Zprostředkování pěstounské péče v České republice zajišťuje příslušný **Krajský úřad**. A realizuje se pouze na žádost osoby, která chce přijmout dítě do PP. Existuje výjimečná situace, ve které se zprostředkování nedělá a to pokud o svěřeni požádá příbuzný dítěte nebo osoba blízká. V tomto případě se žádost o svěřeni dítěte do péče podává přímo soudu. (Pazlarová, 2016, s. 32)

Krajský úřad zajišťuje psychologické vyšetření žadatelů, posouzení posudkovým lékařem a přípravu žadatelů na přijetí dítěte do rodiny. Žádosti jsou vyřizovány ve správním řízení a výsledkem je vydání správního rozhodnutí příslušného Krajského úřadu o zařazení nebo nezařazení do evidence žadatelů o náhradní rodinnou péči. V případě kladného rozhodnutí mohou být žadatelé vytipováni jako vhodná rodina ke konkrétnímu dítěti. (Folda, 2010, s. 8)

Bubleová (2013, s. 23) uvádí že, Krajský úřad posoudí vhodnost žadatelů a rozhodne o zařazení žadatelů o svěřeni dítěte do pěstounské péče. Krajský úřad zařazuje děti i žadatele do své evidence pro účely zprostředkování pěstounské péče na základě předešlého odborného posouzení. Odborné posouzení pro zprostředkování pěstounské péče zahrnuje:

- posouzení žadatele;
- zhodnocení přípravy k přijetí dítěte do rodiny, včetně speciální přípravy k přijetí dítěte pěstounem na přechodnou dobu;
- vyjádření vlastních dětí uchazeče k přijetí dítěte do pěstounské péče do rodiny, jsou-li tohoto vyjádření schopné s ohledem na jejich věk a rozumovou zralost;
- posouzení schopností dětí žijících v domácnosti uchazeče přijmout dítě do rodiny;
- zjištění bezúhonnosti uchazeče, manžela, druha, dítěte a jiných osob, které žijí s žadatelem ve společné domácnosti;
- u žadatelů o zařazení do evidence osob vhodných k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu se posuzuje způsobilost starat se o děti, které vyžadují speciální péči a také schopnost spolupráce s biologickými rodiči těchto dětí.

Dle MPSV (*Proces zprostředkování*, 2013) se u žadatelů o pěstounskou péči se posuzuje:

- charakteristika osobnosti, psychický stav, zdravotní stav (včetně duševního, tělesného a smyslového stavu);

- předpoklad vychovávat dítě;
- motivace, která vedla k žádosti o svěřeni do pěstounské péče, stabilita manželského vztahu a prostředí v rodině, popřípadě další skutečnosti rozhodné pro osvojení dítěte nebo jeho svěřeni do pěstounské péče.

Cílem procesu je poznání současné kapacity a schopností uchazečů pro přijetí dítěte. Dosažení vzájemné schody u charakteristiky dítěte, které by se v rodině žadatelů cítilo bezpečně a jehož potřeby by v rodině byly naplněny. (Navrátilová, *Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče*, 2015, s. 130)

Odborné posouzení provádí Krajský úřad v každém případě před zařazením dětí a žadatelů do evidence. A zařazuje žadatele do evidence ihned po odborném posouzení. (Bubleová, 2013, s. 23)

Se žadateli je nutné pracovat i po vydání rozhodnutí o zařazení do evidence. Toto období je pro klienty velmi náročné, především z důvodu, že není jasné, jak dlouho tohle období bude trvat. Proto je toto období velmi nejisté. (Nožířová, *Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče*, 2015, s. 93)

Posouzení zdravotního stavu

Posouzení zdravotního stavu provádějí lékaři příslušného Krajského úřadu, využívají k tomu též dokumentaci praktických lékařů. Zdravotní stav se posuzuje vždy individuálně. Lékař by měl posoudit, jestli žadatel ze zdravotního hlediska může dostát nárokům, které na něj klade péče o přijaté dítě. A zda bude schopen o dítě pečovat v řádu několika let. (Pazlarová, 2016, s. 34)

Psychologické vyšetření

Nejprve s žadateli o pěstounskou péči probíhají psychologické testy, po jejich vyhodnocení jsou žadatelé pozváni na konzultace s psychologem. V případě, že jsou v rodině jiné děti, jsou také vyšetřeny, s ohledem na jejich věk a schopnosti. Na základě těchto vyšetření vypracuje psycholog posudek. (Zlínský kraj, *Zprostředkování náhradní rodinné péče*, nedatováno)

Psychologické vyšetření provádí vždy psycholog daného Krajského úřadu, který je specialistou na náhradní rodinnou péči. Vyšetřují se vždy páry společně, ne jednotlivci. (Nožířová, 2012, s. 44).

Dle Pazlarové (2016, s. 34) se vyšetření zaměřuje především na dva okruhy:

Do jaké míry jsou žadatelé způsobilí stát se pěstouny? U tohoto tématu se zkoumá aktuální psychický stav, osobní profil, stabilita vztahu partnerů, zkušenosti s výchovou a kvalita prostředí rodiny.

Do jaké míry jsou žadatelé aktuálně převzít dítě do péče? Ve druhém okruhu se zkoumá, jaké mají žadatelé představy o dítěti, motivace, zda jsou otevření případným rozdílnostem a specifickým potřebám dětí. V tomto kroku se posuzuje i aktuální situace v rodině.

Konkrétní postupy jsou v rukou psychologa, ovšem metodické materiály MPSV doporučují využít kombinaci více metod a technik. Především rozhovor, pozorování, hraní rolí, vyprávění příběhů, slovní asociace nebo interpretace obrázků. Psycholog má také k dispozici veškerou dokumentaci žadatelů. Obsahem písemné závěrečné zprávy je výstup z vyšetření psychologem. (Pazlarová, 2016, s. 35)

U psychologického vyšetření se jistým faktorům věnuje vyšší pozornost. Tyto faktory se nazývají rizikové. (Pazlarová, 2016, s. 35)

Je třeba zvažovat intenzitu rizikových faktorů. Rizikovým faktorem může být věk (např. věk nad 50 let, nebo věkový rozdíl mezi žadatelem a dítětem), zdravotní stav (tělesná onemocnění, psychické poruchy, závislosti), partnerské vztahy (krátké vztahy, nedůvěra, konflikty, apod.), děti (problematická výchova, nezáměr a neplnění povinností, způsob výchovy dětí), osobnostní kritéria (slabá motivace, neadekvátní představy o dítěti, malá tolerance vůči jinému etniku, sexuální orientace), hmotné a sociální podmínky (hmotné zabezpečení, bytová situace, mezigenerační vztahy apod.), občanská kritéria (životní styl, morálka, sekty, pracovní morálka) a další kritéria. (Vítková Rulíková, Metodické doporučení MPSV č. 8/2009)

Odborná příprava před přijetím dítěte

Cílem náhradní rodinné péče je vytvořit pro dítě, které nemůže vyrůstat v biologické rodině pečující, bezpečné a stabilní prostředí. Cílem příprav na náhradní rodinnou péči je tedy, aby žadatelé získali znalosti, dovednosti a kompetence potřebné v péči o přijaté dítě. (Svobodová, *Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče*, 2015, s. 101)

Vzdělávání v oblasti NRP se ukazuje dlouhodobě jako nepostradatelné. Úkolem vzdělávání je přiblížit NRP osvojitelům a pěstounům. Má za úkol připravit náhradní rodiny na přijetí

dítěte, jeho pochopení, seznámení se s jeho potřebami, problémy, přiblížit metody práce s dítětem. (Sychrová, 2015, s. 61)

Vzdělávání dělíme na dva druhy:

1. povinná odborná příprava náhradních rodičů před přijetím dítěte,
2. průběžné vzdělávání po příchodu dítěte. (Sychrová, 2015, s. 61)

Přípravy žadatelů organizují Krajské úřady. Každý z žadatelů musí podstoupit minimálně 48 hodin odborných příprav. Pěstouni na přechodnou dobu mají 72 hodin. Pokud žadatelé už přípravy někdy podstoupili (např. jsou již pěstouny), může Krajský úřad svým rozhodnutím snížit rozsah příprav. (Pazlarová, 2016, s. 35)

U odborné přípravy je stanovena minimální časové dotace. U osvojení a PP je to 48 hodin. U pěstounské péče na přechodnou dobu se jedná o 78 hodin. Očekává se od nich totiž blízká spolupráce s biologickými rodiči dítěte, zvládnání procesu předání dítěte a vyrovnání se s krátkodobou péčí o dítě a jejich častým střídáním. (Sychrová, 2015, s. 61)

Je nutné zdůraznit, že se jedná o minimální časové rozhraní, které je možné navýšit dle uvážení Krajského úřadu. (Svobodová, *Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče*, 2015, s. 101)

Krajský úřad může realizaci příprav pověřit jinou fyzickou či právnickou osobu. V praxi většina Krajských úřadů vypisuje na provedení odborných příprav výběrové řízení, jehož podmínky se liší. (Hofrová a Rotreklová, 2009, s. 12)

Odborné přípravy se staly součástí odborného posouzení zájemců o NRP, a tím se význam příprav posunuje do úrovně diagnostické. Je tedy brán jako diagnostický nástroj při rozhodování Krajského úřadu. Přípravy by také měly mířit na snížení neúspěšnosti náhradních rodin. Tematické okruhy by měly korespondovat se současnými problémy NRP. (Sychrová, 2015, s. 64)

Forma, obsah i rozsah odborných příprav se v jednotlivých krajích v České republice liší. Závisí to na tom, kdo realizuje přípravy, na jeho zkušenostech, praxi, vzdělávání a celkovém pojetí. (Hofrová a Rotreklová, 2009, s. 12)

Stěžejním bodem příprav pro budoucí pěstouny je skutečné přijetí a zvnitřnění faktu, že dítě má své rodiče, kteří jsou pro něj důležití a pěstouni nemůžou být konkurenty nebo přímo nepřátelé rodičů dítěte. (Hofrová a Rotreklová, 2009, s. 12)

Ve vyhlášce č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí, vzpp, jsou uvedeny následující tematické okruhy:

- a) sebezpoznání fyzických osob vhodných stát se osvojitelem nebo pěstounem, jejich rodinného systému a sociálních kontaktů,
- b) poznání a naplňování práv a potřeb dítěte v náhradní rodinné péči,
- c) osvojení si spolupráce s dalšími odborníky,
- d) komunikace s dítětem a přístup k dítěti s vědomím jeho důstojnosti a lidských hodnot,
- e) rozvoj schopností a zájmů dítěte,
- f) uspokojení citových, vývojových, sociálních a vzdělávacích potřeb dítěte a péče o zdraví dítěte,
- g) styk dítěte v náhradní rodinné péči s rodiči a dalšími osobami blízkými,
- h) práce s dětmi žijícími v rodině žadatele.

Pro žadatele o pěstounskou péči na přechodnou dobu jsou přidány ještě tyto okruhy:

- a) dovednosti žadatelů potřebné pro spolupráci s rodinou dítěte,
- b) proces předání dítěte,
- c) obsah a formu pravidelného vyhodnocování situace dítěte.

PP na přechodnou dobu potřebuje na rozdíl od ostatních forem NRP hlubší přípravu. Je to především kvůli přechodnosti této péče a také nárokům, které jsou kladeny jak na pěstouny, tak na svěřené děti. (Vávrová, 2012, s. 11)

Ve vyhlášce 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí, vzpp, najdeme, že přípravy se dají rozdělit do dvou částí. (ČR, 2012).

První část probíhá ve skupině. Účastní se jich několik žadatelů současně. Obsahem této části je především problematika náhradní rodinné péče, její formy a právní úprava, informace o procesu zprostředkování, vývoj a potřeby dítěte a jejich specifické potřeby, včetně práv dítěte a práva dítěte na udržování a rozvoj rodinných vazeb, práva a povinnosti pěstounů a práva a povinnosti biologický rodičů. (Sychrová, 2015, s. 62)

Skupinová forma příprav umožňuje žadatelům vyjádřit svůj názor k tématům a porovnávat je s názory ostatních účastníků a lektorů. Pracuje s dynamikou skupiny a příprava by měla

být vedena interaktivní formou. Příhodnou formou skupinové práce je diskuse v celé skupině, práce a diskuse v malých skupinách, práce s kazuistikami, sledování filmů s následnou diskusí, hraní rolí, imaginace či sebezkušenostní/zážitková cvičení. Ideální velikost skupiny se pohybuje mezi 10 až 16 lidmi. (Svobodová, *Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče*, 2015, s. 106)

Druhá část probíhá individuální formou. Tato část se týká především sebezpoznání, motivace k pěstounské péči, očekávání od svěřeného dítěte, fungování rodinného systému a zmapování sociálních kontaktů rodiny. (Sychrová, 2015, s. 62)

Individuální forma poskytuje žadatelům možnost doptat se na témata, která nechtěli před skupinou probírat, nebo naopak pracovník může opětovně probrat citlivější téma, které se objevilo na skupinové přípravě. (Svobodová, *Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče*, 2015, s. 106)

Časová podoba příprav může být rozdílná. Přípravy se můžou konat pravidelně např. jednou týdně ve stejnou dobu nebo se může jednat o intenzivnější víkendová setkání. (Svobodová, *Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče*, 2015, s. 106)

Výhodou pravidelného setkávání ve stejných časových oddílech může být například to, že žadatelé mají více času na studium materiálů, mají více času na přemýšlení o probíraných tématech. Výhodou formy intenzivního setkávání je koncentrace zážitků, zkušeností a znalostí do krátkého a intenzivního časového rámce. (Svobodová, *Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče*, 2015, s. 106)

Odborná příprava je příležitost setkat se s lidmi se stejným cílem, v podobné situaci, s podobnými očekáváními ale i obavami. (Hofrová a Rotreklová, 2009, s. 12)

Dle odborné metodiky Příprava pro budoucí náhradní rodiče (Vávrová, 2012, s. 20) je vhodné, aby se žadatelé také setkali v rámci besedy s rodinou nebo rodičem, která má zkušenost s výchovou dítěte v pěstounské péči. A aby se podělil o konkrétní zkušenosti.

Vzdělávání po příchodu dítěte

Přípravy před přijetím dítěte jsou potřebné hlavně proto, aby si budoucí náhradní rodiče ujasnili jejich motivaci, zjistili vše potřebné o NRP včetně rizik, se kterými se mohou setkat. A také se dozvěděli o pomoci, kterou mohou dostat. S tím souvisí další vzdělávání, které je povinné po přijetí dítěte do rodiny. Rozsah vzdělávání je 24 hodin během 12 měsíců. (Sychrová, 2015, s. 64)

Vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí, vzpp, udává, na co by se mělo toto vzdělávání zaměřovat:

- Osvojení nových informací a schopností v okruhu péče o dítě.
- Osvojit si znalosti a dovednosti o specifických skupinách dětí, především děti jiného etnika, se zdravotním postižením, sourozencích, děti se syndromem týraného, zneužívaného nebo zanedbávaného dítěte.
- Jak zvládat krizové situace.
- Jak poskytovat péči při změnách, které souvisejí s vývojovými fázemi dítěte.
- Navrácení dítěte do biologické rodiny nebo přechod do jiné náhradní rodiny.
- Zvládnout přípravu dítěte na osamostatnění se a odchod z PP. (Sychrová, 2015, s. 65)

Se vzděláváním souvisejí **vzdělávací plány**, které pro pěstouny sestavuje jejich klíčový pracovník. Vzdělávací plán je tvořen většinou na 1 rok a jsou v něm vymezeny okruhy, které jsou významné pro rozvoj profesionálních kompetencí pěstouna. Doprovázející organizace by měla zajistit vzdělávání v různých formách, tak aby si pěstouni mohli vybrat to, co jim vyhovuje. Vzdělávání mohou být organizována v kratších časových intervalech. Toto více vyhovuje např. seniorům. Nebo formou víkendových vzdělávacích pobytů. Zde si mohou pěstouni splnit více hodin najednou. Toto vzdělávání bývá intenzivnější, pěstouni při těchto akcích mohou sdílet společné zkušenosti. Zároveň si také odpočinou, protože na těchto akcích bývá zajištěn doprovodný program pro děti. (Pazlarová, 2016, s. 80 - 81)

Participující pracovníci

Lektoři, kteří se podílejí na realizaci příprav, jsou sociální pracovníci, psychologové, speciální pedagogové a jiní odborníci příslušných oborů. Důležité jsou především jejich zkušenosti s NRP nebo dětmi, které vyrůstají mimo biologickou rodinu. (Vávrová, 2012, s. 20)

Přípravy vede multidisciplinární tým. V týmu pomou být terapeuti, sociální pracovníci, psychologové, lékaři, pedagogové a zaměstnanci Krajské úřadu. Tito pracovníci se ve svém bloku věnují specifickému tématu. Objasňují žadatelům informace ze svého úhlu pohledu, vysvětlí cizí pojmy, se kterými se pěstouni můžou setkat. (Nožičková, 2012, s. 65)

Lektoři by měli mít k dispozici pravidelnou supervizi. (Svobodová, *Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče*, 2015, s. 93)

Ve druhé kapitole této bakalářské práce jsme se zaměřili na proces zprostředkování pěstounské péče, který je stěžejním bodem výzkumu. Snažili jsme se čtenáři práce popsat celý proces zprostředkování srozumitelně, neboť se může zdát velmi komplikovaný. Zprostředkování PP tedy zahrnuje podání žádosti na úřadu obce s rozšířenou působností a posouzení žadatelů Krajským úřadem. U žadatelů se posuzuje zdravotní a psychologický stav a odborné přípravy, které žadatelé musejí podstoupit. Nejvíce jsme rozpracovali odborné přípravy, které jsou v celém procesu nejdůležitější a nejzajímavější. Na odborné přípravy se také zaměřujeme ve výzkumu této práce. V kapitole zmiňujeme i povinné vzdělávání pro pěstouny, kteří už děti v péči mají. Nepatří to sice do procesu zprostředkování, ale je to významná součást pěstounské péče. Další vzdělávání pěstounů by mělo navazovat na odborné přípravy a mělo by doplňovat a rozšiřovat získanou kvalifikaci pěstounů. Proto nám přišlo logické zařadit je právě do této kapitoly.

3 PRACOVNÍCI V PĚSTOUNSKÉ PÉČI

Ve třetí kapitole se budeme věnovat pracovníkům, kteří pracují s pěstounskými rodinami. Především se zaměříme na sociálního pracovníka, na jeho definici, na vzdělání, které sociální pracovník potřebuje k výkonu svého povolání, na dovednosti a kompetence, které by sociální pracovník měl ovládat, a krátce také v této souvislosti zmíníme Etický kodex sociálního pracovníka. V další části této kapitoly si vymezíme klíčového pracovníka, který je při práci s pěstounskými rodinami nepostradatelným. Především z důvodu, že je to právě on, kdo udržuje pravidelný a těsný kontakt s celou pěstounskou rodinou. Vymezíme si proto náplň práce klíčového pracovníka a jeho povinnosti v rámci práce s pěstouny. V poslední řadě krátce zmíníme sociálního pedagoga. Především z důvodu, že obě profese, jak sociální pracovník, tak sociální pedagog se spolu potkávají na poli praxe v sociální oblasti. *A dle současného zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách může absolvent oboru sociální pedagogiky vykonávat profesi sociálního pracovníka.* (Sobková, Öbrink Hobzová a Pospíšilová, 2015, s. 28)

3.1 Sociální pracovník

Sociální pracovník je pracovník, který je kvalifikovaný k výkonu činností, které přispívají k uskutečnění cílů sociální práce. Odborné činnosti jsou prováděny ve shodě s rozsahem odborné kvalifikace sociálního pracovníka. Ten při svojí práci používá metody sociální práce (např. metody práce s osobami se zrakovým postižením, seniory, ohroženými dětmi apod.) a znalosti z dalších oborů (např. právo, psychologie, pedagogika). Hlavní předpoklad k výkonu povolání sociálního pracovníka je svéprávnost, trestní bezúhonnost, zdravotní způsobilost a odborná způsobilost, která odpovídá požadavkům, které jsou stanoveny v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, vzpp. (Slovník MPSV, *Sociální pracovník*, 2018)

Dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, vzpp, sociální pracovník provádí sociální šetření, zabezpečuje sociální agendu, řeší sociálně právní problémy, poskytuje sociálně právní poradenství, provádí analytické a metodické činnosti v sociální oblasti, provádí odbornou činnost v zařízení, které poskytují služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytnutí krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitaci. Také pátrá po potřebách obyvatel obce a kraje a má na starost koordinaci poskytování sociálních služeb. (ČR, 2006)

Vzdělání sociálního pracovníka

Podmínkou k výkonu profese sociálního pracovníka je dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, vzpp, svéprávnost, trestní bezúhonnost, zdravotní způsobilost a odborná způsobilost dle tohoto zákona. (ČR, 2006)

Odbornou způsobilost k výkonu profese sociálního pracovníka určuje opět zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, vzpp. Podle tohoto zákona odbornou způsobilost získá pracovník takto:

- a) Vyšším odborným vzděláním, které získá absolvováním vzdělávacího programu akreditovaného dle právního předpisu v oborech vzdělání zaměřených na sociální práci a sociální pedagogiku, sociální pedagogiku, sociální a humanitární práci, sociální práci, sociálně právní činnost, charitní a sociální činnost,
- b) Vysokoškolským vzděláním, které získá studiem v bakalářském, magisterském nebo doktorském studiu, které je zaměřené na sociální práci, sociální politiku, sociální pedagogiku, sociální péči, sociální patologii, právo nebo speciální pedagogiku, a akreditované dle právního předpisu. (ČR, 2006)

Dovednosti a kompetence sociálního pracovníka

Dovednosti a kompetence sociálního pracovníka podle Matouška (2017, s. 80) jsou následující:

- Umět vymezit vlivy, které vyvolávají sociální problémy u lidí i dalších subjektů (skupin, rodin, komunit).
- Komunikace s klientem (jazykem, který je pro něj srozumitelný).
- Spolupráce s klientem na určení jeho potřeb a vymezení cílů.
- Spolupráce v týmu svých spolupracovníků.
- Spolupráce s dalšími pracovníky mimo organizaci (psychologové, soudci, policie, pedagogové).
- Umět řešit morální dilemata.

Dovednosti a kompetence pracovníka OSPOD jsou stejné jako u sociálního pracovníka. Z důvodu, že sociální pracovník OSPOD pracuje s ohroženými dětmi rodinou, potřebuje navíc i další schopnosti. (Matoušek, 2017, s. 80 - 81)

Mezi další kompetence a schopnosti pracovníka OSPOD dle Matouška (2017, s. 80 - 81) patří:

- Komunikace s dítětem.
- Umět ohodnotit míru ohrožení dítěte a ohodnotit vlivy, které ohrožení mohou způsobit.
- Ohodnocení fungování rodiny (např.: materiální zajištění rodiny, formy a metody výchovy, kvalita vztahů v rodině).
- Umět pomoci rodině stanovit si priority a podporovat vlastní zdroje v rodině při řešení problému.
- Zprostředkování jiných zdrojů pro rodinu.
- Poskytnout rodině poradenství ve věcech dítěte.
- Zastupují dítě během soudního řízení (z důvodu rozvodu rodičů) nebo trestního řízení.
- Poznat pokud rodiče nejsou způsobilí zajistit dítěti výchovu.
- Zhodnotit jakým způsobem ovlivňuje ústavní zařízení výchovu dítěte.
- Zprostředkovat dítěti náhradní péči, v případě, že biologická rodina svou péči dítě ohrožuje.

Pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí spolupracují i s dalšími obecními úřady. Spolupracují také s pověřenými osobami, které vykonávají sociálně-právní ochranu dětí, mimo to také s Úřady práce, se školami, s lékaři, psychologem, městskou i státní policií, se státním zastupitelstvím a soudy. Dále spolupracují s ústavními zařízeními, které dětem poskytují ochranu a ústavní výchovu (dětská centra, diagnostické a výchovné ústavy, dětské domovy). OSPOD také spolupracuje s nestátními neziskovými organizacemi, které se zaměřují na ohrožené děti a podporu ohrožených dětí. (Matoušek, 2017, s. 81)

Etický kodex sociálního pracovníka

V Etickém kodexu je promítnut složitý vztah mezi osobností pracovníka a klienta. Etický kodex je velmi užitečný a zjednodušuje práci sociálním pracovníkům. Etický kodex je vymezen pro členské organizace Mezinárodní federace sociálních pracovníků a je v něm

obsaženo devět zásad sociální práce. Tyto zásady tvoří obsah sociální práce. (Gulová, 2011, s. 40)

Gulová (2011, s. 40) uvádí těchto devět zásad, které Etický kodex obsahuje:

1. *Nezávislost*
2. *Osvobození od represe a podřadných životních podmínek*
3. *Protidiskriminační přístup*
4. *Demokracie a lidská práva*
5. *Spoluičast klientů*
6. *Ochrana integrity klientů*
7. *Sebeurčení*
8. *Odpor proti násilí*
9. *Osobní zodpovědnost*

Etický kodex sociální práce nabízí sociálním pracovníkům návod, jak řešit etická dilemata a problémy a také jak tyto problémy řešit v praxi. Sociální pracovníci jsou při výkonu své profese vázáni jak legislativou, tak i Etickým kodexem sociálních pracovníků České republiky. Kodex jim slouží jako podpora a ochrana při výkonu jejich profese, zároveň funguje jako návod jak dodržovat zásady etického postoji ke klientům, zaměstnavatelé, kolegům, společnosti a také k sobě samým. Dodržování Etického kodexu je samozřejmou součástí výkonu profese sociálního pracovníka. A pracovníci Etický kodex uznávají dobrovolně. Vyjadřují tím svou příslušnost ke své profesi. (Janebová, 2015, s. 12)

3.2 Klíčový pracovník

Bicková (2011, s. 107) definuje klíčového pracovníka jako pracovníka, který individuálně pracuje s klientem, je s ním v nejužším kontaktu, pracuje s ním na plánování průběhu poskytování služeb, je jeho důvěrníkem. Označení „klíčový pracovník“ není v legislativě ukotveno, v praxi se však toto spojení ujalo.

Pěstouni musí do 30 dnů od převzetí dítěte do PP uzavřít Dohodu o výkonu pěstounské péči s vybraným poskytovatelem této služby. Může se jednat o OSPOD v místě bydliště nebo pověřenou organizaci. Na základě této dohody je pěstounům stanoven klíčový pracovník. Ten rodinu doprovází po celou dobu trvání PP. Ve výjimečných případech může být klíčový

pracovník v průběhu PP nahrazen. Podmínky této změny jsou ve standardech dané organizace. (Zezulová, *Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče*, 2015, s. 201)

V případě, že klíčový pracovník není pracovníkem OSPOD, je jeho povinnost spolupracovat se sociálním pracovníkem OSPOD. (Zezulová, *Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče*, 2015, s. 210)

Klíčový pracovník udržuje pravidelný kontakt s pěstounskou rodinou, především formou pravidelných návštěv u pěstounů doma. Klíčový pracovník dochází do rodiny každé dva měsíce. Při návštěvách konzultuje složitější situace, naslouchá rodičům i dětem, zprostředkovává různé další služby rodině. Osobní kontakt je doplněn kontaktem přes telefon nebo e-mail. Pěstouni mohou zpravidla počítat s poradenstvím, konzultací nebo s pomocí ve složitější situaci, se kterou se mohou setkat v rámci PP. Klíčový pracovník si s pěstouny sám stanoví pracovní dobu. Klíčový pracovník se nemusí setkat osobně se všemi členy rodiny při každé návštěvě. (Děti patří domů, *Manuál klíčového pracovníka*, 2013)

Styk s rodinou je také podpořen na vzdělávacích akcích, respitních pobytů pro děti a pobytech a akcích pro celé rodiny. Podílení se na těchto akcích je velký přínos pro vzájemné poznávání se a to jak pro pěstouny, tak pro klíčové pracovníky. (Zezulová, *Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče*, 2015, s. 202)

Principy práce klíčového pracovníka:

- **Princip respektu** – Pracovník má s respektem přistupovat ke všem dětem, pěstounům, zájemcům o NRP, rodinám, kolegům, dobrovolníkům i partnerům organizace. Klienty by neměl hodnotit, pouze popisovat jejich chování.
- **Princip přátelství a důvěry** - Ke klientům, jak k dětem, tak i k dospělým a kolegům se klíčový pracovník chová přátelsky a osobně a ke každému má individuální přístup. Klíčový pracovník by měl být citlivý, empatický, měl by aktivně naslouchat.
- **Princip odbornosti** - při práci s klienty by měl mít klíčový pracovník vždy na paměti nejlepší zájem dítěte. Využívá moderní metody a techniky práce, supervize a konzultace s dalšími odborníky. Důležitá je kvalita a komplexnost služeb.
- **Princip transparentnosti** - Klíčový pracovník by měl být vždy upřímný a jednat tak i s klientem. Klienti by měli mít přístup ke svému spisu.

- **Princip slušnosti a morálky** - Klíčový pracovník má dodržovat Etický kodex, mlčenlivost a měl by využívat zpětnou vazbu.
- **Princip rozvoje a změny** - Klíčový pracovník podporuje klienty a kolegy v jejich osobnostním i odporném rozvoji a měl by pro tento rozvoj vytvářet podmínky. (Děti patří domů, *Manuál klíčového pracovníka*, 2013)

Klíčový pracovník je nová funkce, která se zavádí a měla by vyplnit scházející podporu pěstounům během výkonu PP. V centru zájmu je celá pěstounská rodina, nikoli jen svěřené dítě a jeho zájmy. Klíčový pracovník je ten, kdo zprostředkovává rodině pomoc při výkonu PP. Doprovázení pěstounů probíhá formou konzultací, poradenství, podpory, sdílení, náhledu, vedení pěstounů a dohledu nad PP. Doprovázení tedy za cíl podporovat vytvoření stabilního a bezpečného zázemí pro dítě a podporovat pěstouny, aby v jakýchkoliv situacích byli schopni zajistit co možná nejlepší zájem dítěte. (Zezulová, *Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče*, 2015, s. 202)

Pracovní povinnosti klíčové pracovníka jsou dle Zezulové (*Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče*, 2015, s. 202) tyto:

- uzavření dohody o výkonu PP, změny a ukončení dohody,
- sledování naplňování dohody,
- komunikace se sociálním pracovníkem dítěte při vytváření IPOD a spolupráce na jeho realizaci,
- vedení dokumentace o výkonu SPOD,
- plánování návštěv, respitní služby a vzdělávání,
- práce s rodinným systémem, podpora identity dítěte,
- kontakt s biologickou rodinou,
- kontakt na odborníky, poradenství,
- krizová intervence.

Nejdůležitější a současně nejtěžším úkolem klíčového pracovníka je vytvořit si důvěrný vztah jak s pěstouny, tak i s dětmi. Klíčový pracovník nemá pouze doprovodnou funkci,

ale zároveň plní i kontrolní funkci. Což může být poněkud problém při navazování důvěrného a bezpečného vztahu. Obzvlášť pokud je klíčový pracovník pracovníkem OSPOD. (Zezulová, *Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče*, 2015, s. 210)

3.3 Sociální pedagog

Sociální pedagogika je zařazená mezi pomáhající profese. Je humanisticky orientovaná a je založená na respektu individuality jedince a touze pomáhat druhým lidem. Sociální pedagog je specifický tím, že pracuje se všemi věkovými kategoriemi. Nejvíce se orientuje na práci s dětmi a mladistvými a na práci s rodinou. (Procházka, 2012, s. 73 – 74)

Sobková, Öbrink Hobzová a Pospíšilová (2015, s. 25) poukazují na speciální vztah mezi sociální prací a sociální pedagogikou a píšou, že tyto dvě disciplíny se částečně překrývají, a to z důvodu, že obě napomáhají ke změně životní situace jedince. I když historie, vývoj, pojetí a některé cíle těchto dvou oborů jsou odlišné, mohou se obě uplatnit při práci s některými stejnými cílovými skupinami.

Dle Sobkové, Öbrink Hobzové a Pospíšilové (2015, s. 25) ale sociální pedagogika převyšuje sociální práci, protože hledá metody jak jedince vychovávat a posunout ho dále. Na druhou stranu některé metody a techniky práce mají tyto dva obory stejné (např. rozhovor, práce se skupinou, krizová intervence, terapie).

Dle Krause (2014, s. 199) má pracovní náplň sociálního pedagoga charakteristiku:

1. *Výchovného působení ve volném čase.*
2. *Poradenské činnosti vykonávané na základě diagnostiky a sociální analýzy problému a životní situace nebo výchovného prostředí, v němž se vychovávaný nachází.*
3. *Reedukační a resocializační péče i terénní práce (depistáže, screening).*

Procházka (2012, s. 79) popisuje těchto pět specifických kompetencí sociálního pedagoga, které definuje Bakošová a Kraus:

- *Kompetence výchovně vzdělávací*
- *Kompetence poradenská*
- *Kompetence preventivní*
- *Kompetence manažerská*
- *Kompetence reedukační (převýchovná)*

Sociální pedagog organizuje výchovný proces a působí na jedince ve dvou úrovních - Integrační a rozvojová. **Integrační** znamená, že se sociální pedagog zaměřuje na jedince, kteří vyžadují odbornou pomoc a podporu. Mohou to být lidé v krizových situacích, lidé v psychické či sociálním ohrožení. **Rozvojová** znamená, že sociální pedagog podporuje a upevňuje pozitivní vývoj člověka, který míří ke správnému životnímu stylu, kvalitnímu využití volného času. Jedná se tedy o sociální prevenci, která se týká všech věkových skupin. (Kraus, 2014, s. 198 – 199)

V poslední kapitole teoretické části této bakalářské práce jsme se zaměřili na pracovníky, kteří pracují s pěstounskými rodinami. Tito pracovníci jsou jedním ze stěžejních bodů výzkumu, neboť právě s nimi byl výzkum realizován formou rozhovorů. Proto jsme si v této kapitole vymezili sociálního pracovníka, sociálního pedagoga a klíčového pracovníka. Klíčového pracovníka z důvodu, že to je právě on, kdo udržuje těsný kontakt s pěstouny. Doprovází je celou pěstounskou péčí jako poradce. Navíc jak sociální pracovník, tak sociální pedagog může zastávat roli klíčového pracovníka. Sociálního pedagoga jsme do této kapitoly zařadili z důvodu návaznosti na studovaný obor a dle našeho názoru jeho dovednosti, schopnosti a vědomosti mohou být přínosné při práci s pěstounskými rodinami a mohou být prospěšné i na pozici klíčového pracovníka. A jak už bylo zmíněno v úvodu této kapitoly, sociální pedagog může dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách vykonávat profesi sociálního pracovníka.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

V teoretické části této bakalářské práce jsme si představili teoretická východiska, která souvisejí s pěstounskou péčí. Popsali jsme co to je pěstounská péče a představili jsme si i její formy, které jsme též charakterizovali. Zabývali jsme se motivací k pěstounské péči, zmínili jsme, jaké pohnutky vedou lidi k pěstounské péči. Vysvětlili jsme celý proces zprostředkování pěstounské péče, především jsme popsali přípravy žadatelů a zmínili jsme i povinné vzdělávání pěstounů. V poslední kapitole jsme se zaměřili na pracovníky, kteří s pěstouny pracují. Praktickou část práce se budeme snažit propojit s uvedenými teoretickými podklady.

Výzkumný soubor u velkého množství realizovaných výzkumů na téma pěstounské péče tvořili pěstouni nebo veřejnost. Sociálním pracovníkům bylo věnováno málo pozornosti, a proto by jejich pohled na věc mohl být přínosem. Právě to byl důvod proč, jsme k realizaci výzkumu pro tuto bakalářskou práci zvolili jako výzkumný soubor sociální pracovníky. Cílem výzkumného šetření bylo zjistit pohled sociálních pracovníků na proces zprostředkování pěstounské péče. Tento výzkumný soubor jsme zvolili z toho důvodu, že sociální pracovník je jako první v kontaktu se žadateli o pěstounskou péči a je to také sociální pracovník, který v roli klíčového pracovníka má k pěstounům nejbližší po celou dobu. Jejich názor na zprostředkování a na přípravy pěstounů je proto důležitý.

Protože se ve výzkumném šetření zaměřujeme na názory sociálních pracovníků a na jejich osobní názor, zvolili jsme kvalitativní výzkum. Jako výzkumnou metodu jsme zvolili polostrukturovaný rozhovor. Dle Švaříčka a Šed'ové (2014, s. 159) je rozhovor nejčastější metodou používanou u kvalitativního výzkumu. Používá se označení hloubkový rozhovor. Polostrukturovaný rozhovor vychází z předem stanoveného seznamu témat a otázek. Na základě přímého kontaktu s respondenty v jejich přirozeném prostředí, jsme chtěli dosáhnout podrobného popisu zkoumané problematiky.

4.1 Vymezení výzkumného problému

Za výzkumný problém této bakalářské práce jsme zvolili: **Problematika zprostředkování pěstounské péče z pohledu sociálního pracovníka.**

Cílem výzkumu je zmapovat problematiku zprostředkování pěstounské péče, a to z pohledu sociálních pracovníků, kteří s pěstouny pracují. Dále jsme si za cíl zjistit, co vede osoby k tomu stát se pěstouny, jaké jsou jejich nejčastější důvody. Zjistit jaké mají sociální pracovníci zkušenosti s procesem zprostředkování pěstounské péče a zda jsou žadatelé

o pěstounskou péči dostatečně připraveni na výkon pěstounské péče. Zjistit jaká pozitiva a negativa vidí sociální pracovníci na procesu zprostředkování pěstounské péče. Zda jsou například přípravy dostačující či naopak a zda jsou žadatelé po všech stránkách na výkon pěstounské péče připraveni.

4.2 Vymezení výzkumných cílů

V rámci výzkumu jsme se zbývali procesem zprostředkování pěstounské péče z pohledu sociálních pracovníků. Zaměřili jsme se na odborníky, kteří pracují v náhradní rodinné péči, především na sociální pracovníky OSPOD a klíčové pracovníky doprovodných organizací.

Hlavní výzkumný cíl jsme zvolili: Analyzovat průběh procesu zprostředkování pěstounské péče z pozice sociálního pracovníka.

Ke splnění hlavního výzkumného cíle jsme si stanovili tyto 4 **dílčí výzkumné cíle:**

1. Zjistit motivaci žadatelů k výkonu pěstounské péče z pohledu sociálních pracovníků.
2. Zjistit zkušenosti sociálních pracovníků s průběhem odborného posouzení žadatelů o pěstounskou péči.
3. Zjistit zkušenosti sociálních pracovníků s průběhem odborných příprav k přijetí dítěte do rodiny.
4. Zjistit jaké vnímají sociální pracovníci pozitiva a negativa u procesu zprostředkování pěstounské péče.

4.3 Vymezení výzkumných otázek

Výzkumné otázky tvoří základ každého výzkumného šetření. Pomáhají výzkum orientovat tak, aby poskytl výsledky ve shodě s vymezenými cíli, a také stanovují cestu, kterou výzkum vést. (Švaříček, Šed'ová, 2014, s. 69)

Pro kvalitativní výzkum je typické, že výzkumník vybírá na začátku výzkumu téma a určí základní výzkumné otázky. Otázky může přizpůsobovat nebo doplňovat v průběhu výzkumu, během sběru a analýzy dat. (Hendl, 2005, s. 50)

Na základě výše uvedených výzkumných cílů jsme stanovili výzkumné otázky. Stejně jako dílčí výzkumné otázky, tak i hlavní výzkumná otázka vychází z hlavního výzkumného cíle.

Hlavní výzkumnou otázkou jsme zvolili: Jaký je průběh procesu zprostředkování pěstounské péče z pozice sociálního pracovníka?

Jak jsme již zmínili, **dílčí výzkumné otázky** vycházejí z výzkumných cílů:

1. Jaká je motivace žadatelů k výkonu pěstounské péče z pohledu sociálních pracovníků?
2. Jaké jsou zkušenosti sociálních pracovníků s průběhem odborného posouzení o pěstounskou péči?
3. Jaké jsou zkušenosti sociálních pracovníků s průběhem odborných příprav k přijetí dítěte do rodiny?
4. Jak vnímají sociální pracovníci pozitiva a negativa pěstounské péče?

4.4 Výzkumný soubor a způsob jeho výběru

Jako základní výzkumný soubor jsme zvolili sociální pracovníky náhradní rodinné péče. Jako výběrový výzkumný soubor jsme ze základního výzkumného souboru vybrali sociální pracovníky, kteří pracují s pěstounskými rodinami a se žadateli o pěstounskou péči. A to z důvodu, aby měli dostatečné zkušenosti s problematikou pěstounské péče. Výzkumný soubor jsme sestavili z šesti respondentů, kteří pracují na odborech sociálně-právní ochrany dětí jako pracovníci náhradní rodinné péče nebo klíčový pracovníci doprovodných neziskových organizací. Celkově máme tři respondenty ze dvou doprovodných organizací a tři respondenty ze dvou odborů sociálně-právní ochrany dětí. Z důvodu zachování anonymity nebudeme zmiňovat konkrétní města ani jména organizací. Všichni dotazovaní mají vysokoškolské vzdělání, které odpovídá zákonu č.108/2006 Sb., o sociálních službách. Vzhledem k tomu, že mezi sociálními pracovníky není mnoho mužů, tvoří respondenty ženy.

Výběr výzkumného souboru jsme zvolili záměrný metodou sněhové koule. Kdy jsme osobně oslovili pracovníky z doprovodné organizace pro pěstouny, s kterými jsme následně realizovali dva rozhovory. Tito pracovníci nás následně odkázali na další vhodné respondenty.

Pro lepší orientaci jsme vytvořili tabulku se základními údaji o výzkumném souboru.

	Označení	Pohlaví	Délka praxe	Pracovní pozice
Respondent 1	R1	Žena	15	Klíčový pracovník doprovodné neziskové organizace
Respondent 2	R2	Žena	9	Klíčový pracovník doprovodné neziskové organizace
Respondent 3	R3	Žena	25	Pracovník NRP na OSPODu
Respondent 4	R4	Žena	6	Pracovník NRP na OSPODu
Respondent 5	R5	Žena	7	Klíčový pracovník doprovodné neziskové organizace
Respondent 6	R6	Žena	11	Pracovník NRP na OSPODu

Tabulka 1 – Údaje o respondentech

4.5 Realizace výzkumu

Konkrétní výzkum jsme tedy realizovali s pracovníky náhradní rodinné péče z odboru sociálně-právní ochrany dětí a s klíčovými pracovníky doprovodných organizací pro pěstouny. K realizaci jsme použili polostrukturovaný rozhovor. Před provedením samotných rozhovorů, jsme osobně oslovili pracovníky jedné doprovodné organizace, se kterými jsme se následně domluvili na rozhovoru. Zároveň jsme je požádali o doporučení na další respondenty vhodné k uskutečnění našeho výzkumu. Pracovníci nám ochotně předali kontakty na tyto respondenty. Na konkrétní datum, kdy rozhovory realizujeme, jsme se s pracovníky domlouvali přes e-mail. Zároveň jsme respondenty informovali o otázkách obsažených v rozhovoru. Mohli si proto své odpovědi více promyslet.

Rozhovory jsme realizovali v přirozeném prostředí, čili přímo v instituci, kde respondenti pracují, konkrétně v jejich kancelářích. S ohledem na to, že některé pracovnice pracují ve stejném zařízení, jsme rozhovory uskutečnili s každou zvlášť. Nemohlo tak dojít k ovlivnění výpovědí.

Před samotným rozhovorem jsme respondenty seznámili s průběhem rozhovoru a s tím, že získaná data budou použita k účelům bakalářské práce. S tím všichni respondenti souhlasili. Otázky v rozhovoru jsme sestavili podle výzkumných otázek, tak aby spolu korespondovaly. Atmosféra rozhovoru byla velmi přátelská a uvolněná, všechny pracovnice byly vstřícné a ochotné odpovídat na dané otázky. Vzhledem k tomu, že respondenti obsah rozhovoru znali dopředu, nedošlo k žádnému nedorozumění, či nesrovnalostem. Odpovědi se u respondentů lišily především rozsahem informací. Někteří z respondentů se u daných otázek rozmluvili více a považovali za podstatné sdělit nám více skutečností. Jiní byli spíše stručnější, ale jejich odpovědi byly přesto dostatečné. Samotné rozhovory trvaly v průměru kolem 20 minut.

5 ANALÝZA DAT

V této kapitole se zaměříme na analýzu získaných údajů. Data byla získána za pomoci polostrukturovaných rozhovorů s jednotlivými respondenty. Jako metodu analýzy dat jsme zvolili otevřené kódování. Zde jsme postupovali podle Švaříčka a Šed'ové (2014, s. 211), kdy kódování jsou obecně úkony, díky kterým jsou data rozebrána a následně seskupena novým způsobem.

Jako první krok, po pořízení nahrávky byl, že jsme získané údaje převedli do písemné podoby. Přepsané rozhovory jsme si následně znovu prošli. Přepsané rozhovory jsme rozdělili do jednotek. Dle Švaříčka a Šed'ové (2014, s. 211) mohou být jednotky slova, sekvence slov, věty nebo celé odstavce. Ke každé takto vzniklé jednotce jsme přiřadili kódy - tedy pojmenování jednotky. Pro lepší přehlednost a orientaci v textu jsme kódy vyznačili barevně. Tím jsme si zároveň usnadnili následnou práci s dokumenty. Ukázkou zakódovaného rozhovoru jsme vložili do přílohy P II. Po zakódování všech rozhovorů jsme si všechny kódy vypsali a vytvořili jsme jejich seznam. Následně jsme k sobě přiřazovali kódy, které si byly podobné nebo spolu nějakým způsobem souvisely. Tím nám vznikly kategorie. Celkem jsme tímto způsobem vytvořili 5 kategorií. Pro lepší přehlednost jsme vytvořili tabulku s kategoriemi a kódy.

Název kategorie	Názvy kódů
Proč mít v rodině cizince	Rozmanitost Pomoc jiným Rozšíření rodiny Vzdělání Víra Mateřský pud Muži vs. Ženy Problémy Lidskost Názor na vzdělání
Proč ne?	Důvody zamítnutí Neobvyklé
Očima druhých	Doba Pohled na věc

	<p>Jen 1 část příprav Téma debaty Ano, ale dlouhé Soudržnost pěstounů Vlastní zkušenost</p>
Jak se vybírají rodiče?	<p>Participant Počet hodin Zřizovatel školení Vzdělání dětí Délka příprav Jak se vzdělávat? Připravenost</p>
Když se sundají růžové brýle	<p>Nebát se pomoci Samostatnost Krutá realita Špatná reklama Další vzdělávání Najít domov Neadekvátní příprava Nevzdělanost Je to O.K. Rozdílnost ve vzdělávání Adekvátní příprava</p>

Tabulka 2 – Rozdělení kódů a kategorií

5.1 Kategorie č. 1 - Proč mít v rodině cizince

Do této kategorie jsme zařadili následující kódy: **Rozmanitost, Pomoc jiným, Rozšíření rodiny, Vzdělání, Víra, Mateřský pud, Muži vs. Ženy, Problémy, Lidskost, Názor na vzdělání.**

V této kategorii jsme se zaměřili na motivaci žadatelů, která je vede k tomu, vzít si dítě do pěstounské péče. Také jsme se ptali respondentů jaké typy lidí nebo rodin se chtějí stát pěstouny. Ve výsledku se odpovědi na tyto otázky shodovaly a často překrývaly. Respondenti uvádí, že důvody k pěstounské péči jsou různé.

R1: *Dalo by se říci, že lidé, kteří se stávají pěstouny k tomu mají různé důvody, ...*

R2: *Důvody pro tak závažné rozhodnutí jsou různé.*

R5: *U každé rodiny jsou důvody jiné.*

Dále se však na konkrétních důvodech shodovali. Nejčastějšími důvody k přijetí dítěte do pěstounské péče byla potřeba pomáhat druhým, touha po dalším dítěti nebo velké rodině. Na tom se ve svých výpovědích shodli všichni dotazovaní.

R1: *...většinou mají své vlastní děti již odrostlé. Stále se cítí dobře a chtějí pomoci dítěti, či dětem, které nemohou vyrůstat z různých důvodů ve vlastní rodině. Dalším motivem je, že mají jedno dítě a nemohou z různých důvodů mít vlastní, proto chtějí přijmout sourozence pro své dítě. Motivem bývá i to, že lidé nemají děti vůbec a pěstounská péče je snadnější způsob jak mít dítě. Respondentka R1 také dále uvedla: Většinou se jedná o lidi, kteří chtějí mít tzv. velkou rodinu. Pochází z vícero sourozenců. Nebo o lidi, kteří chtějí sourozence pro své dítě, s cílem pomoci*

R2: *Jednak je to potřeba dítěti pomoci, dát mu stabilní bytové podmínky, vytvořit mu domov. Dále zajistit biologickému dítěti sourozence. Respondentka R2 dále dodává: Někteří z žadatelů o PP jsou vyloženě zaměřeni na to pomáhat dětem, které to potřebují, a tudíž chtějí pečovat o velkou rodinu.*

R3: *Převážná část pěstounů chce pomoci dítěti. Respondentka také dodává, že: O PP žádají hlavně lidé s vlastními dětmi, kteří chtějí ještě pomoci dalšímu dítěti, ... O pěstounství žádají i bezdětné páry, převážně z důvodu, že ztratili vlastní dítěte.*

R4: *Většinou potřeba poskytnout potřebnému dítěti zázemí, lásku, výchovu. Respondentka svou odpověď následně shrnula do jedné výstižné věty: Často lidé s altruistickým vztahem k životu.*

R5: *...odrostlé děti a chuť ještě vychovávat další děti, a pocit „prázdného hnízda. ...potřeba pořídit dítěti sourozence a to jak u osvojitelů, tak i u rodičů kterým se nedaří mít další své děti, zkušenost z PP a potřeba tak pomoci dalšímu dítěti.*

R6: *Nejčastějším motivem pro žadatele o pěstounskou péči je pomoc dětem v jejich tíživé situaci. Poskytnout dětem láskyplné rodinné prostředí, aby děti mohly zažít rodinný model – táta, máma, sourozenci. Často se jedná o rodiny, pro které je rodinné soužití velmi důležité, stojí v jejich hodnotové hierarchii na prvním místě. Často se jedná o žadatele, kteří mají určité osobnostní předpoklady – altruismus, komunikativnost, prosociálnost. Ve většině případů se také jedná o rodiny, které mají své vlastní děti. R6: ... a žadatelé vnímají, že ještě mají dostatek sil vychovat a podporovat další dítě.*

Někteří respondenti uváděli ještě další důvody. Jedním z důvodů bylo náboženské přesvědčení žadatelů, pocity naplnění a radosti při péči o druhé.

R2: *Jsou to také lidé věřící. Respondentka mluví i o dalších důvodech: pokud se týká žadatele o pěstounskou péči, tak péče o děti je evidentně naplňuje a přináší radost. A také dodává že: Muži jsou méně motivovaní.*

R3: *...bývají to hlavně katolíci.*

R5: *Jsou to lidé se sociálním cítěním, empatií.*

R6: *Není výjimkou, že se setkáváme u žadatelů s tím, že jsou věřící.*

R1 u typologie pěstounů naráží také na jejich dosažené vzdělání: *Nedá se s určitostí říci, jestli jsou to vysokoškoláci či středoškoláci, i když z mého pohledu jsou lidé s nižším vzděláním lepšími pěstouny. Nemají na děti tak vysoké nároky a nechtějí je předělat k obrazu svému. Berou jejich individualitu a jejich mentální zdatnost jako fakt. Neprojektují do nich své potřeby.*

5.2 Kategorie č. 2 - Proč ne?

Do této kategorie jsme zařadili následující kódy: **Důvody zamítnutí, Neobvyklé**

Další kategorie k sobě seskupuje kódy, které se týkaly důvodů, kdy sociální pracovník nepokládá za vhodné, aby se lidé stali pěstouny. V této kategorii se odpovědi respondentů vesměs shodují na stejných faktorech. K zamítnutí žádosti o pěstounskou péči může vést špatný zdravotní stav, nebo psychická nevyrovnanost spojená například se smrtí svého vlastního dítěte. Nevhodné bytové zázemí žadatelů nebo finanční problémy a s tím spojené dluhy, dlouhodobá nezaměstnanost. Spáchání násilného trestného činu. Nevhodná výchova vlastních dětí, zanedbávání péče vlastních dětí. Ale mohou to být například i neshody mezi partnery a s tím spojené nestabilní rodinné zázemí. Celkově se tyto faktory nazývají jako rizikové. Z výpovědi jedné z respondentek však vyplývá, že zamítnutí žádosti není příliš časně, jelikož se s tím ve své praxi nesetkala.

R1: *Zamítnutí může být většinou špatný zdravotní stav žadatelů – spíše psychiatrická diagnóza. Můžou to být i sociální poměry, špatné bytové podmínky, dlouhodobá nezaměstnanost obou žadatelů, posuzuje si i trestní rejstřík – násilná trestní činnost. Důvodem zamítnutí může být i smrt vlastního dítěte.*

R2: *Takovými důvody mohou být nedostatečné bytové podmínky, zadluženost žadatelů, nepříznivý zdravotní stav, který by bránil v dlouhodobé péči o dítě. Respondentka R2 ale také dodala: Zatím jsem se nesetkala se záporným doporučením.*

R3: *Ze své praxe vím, že to můžou být vážné zdravotní důvody, a pokud třeba nezajistili řádně výchovu vlastních dětí.*

R4: *...když např. nezvládají dobře výchovu svých dětí, mají problém v manželství, ve vztahu.*

R5: *Limitující může být zdravotní stav, věk, zadluženost rodiny, výchovně náročné děti, člověk trestně stíhaný.*

R6: *Jedním z faktorů pro nedoporučení žadatelů o pěstounskou péči může být zdravotní stav žadatelů, pokud mají závažné zdravotní problémy. Dalším důvodem může být také to, že mezi oběma partnery (manželky) nepanuje shoda ve smyslu poskytování pěstounské péče... Důvodem může být také příliš vysoký věk žadatelů.... Bytové nebo finanční problémy. I toto může být v některých případech důvodem pro nezařazení do evidence žadatelů.*

5.3 Kategorie č. 3 - Očima druhých

Do této kategorie jsme zařadili následující kódy: **Doba, Pohled na věc, Jen 1 část příprav, Téma debaty, Ano, ale dlouhé, Soudržnost pěstounů, Vlastní zkušenost**

V této kategorii jsme se zaměřili na to, jaký mají respondenti názor na průběh posouzení žadatelů o pěstounskou péči a na jejich zkušenosti s přípravami, které probíhají v rámci posuzování žadatelů. Zde se názory respondentů odlišovaly. Každý z respondentů vzpomínal na jiné věci. Respondentky uváděly, že jim i žadatelům o pěstounku proces přijde dlouhý. A doporučovaly celý proces zkrátit. Z hodnocení procesu respondentkami můžeme usoudit, že na něj mají kladný názor. Co se týče osobní zkušenosti s přípravami žadatelů, odpovědi se shodovaly. Sociální a klíčoví pracovníci se účastní jen části příprav a nemají tedy dostatek praktických informací z příprav, které by mohly následně předávat žadatelům o PP. Jejich informace jsou pouze teoretické. Přípravy jsou přínosné také z toho důvodu, že mezi žadateli se během příprav vytvoří vztahy, a zůstávají v kontaktu i nadále. Díky navázání těchto vztahů mají někoho, s kým se mohou podělit o své problémy, radosti a starosti.

Dva respondenti se shodují, že proces je příliš dlouhý.

R1 uvedla: *Posouzení žadatelů je dlouhodobý proces, trvá minimálně rok.* Respondentka R3 se shoduje ve své odpovědi s předchozí, kdy uvádí: *Podle žadatelů je proces dlouhý. Bylo by dobré, kdyby se zkrátil proces na kraji.*

Respondentky také hodnotily proces zprostředkování, kdy celkově ho hodnotily kladně.

R4: *Myslím, že průběh je zpracován dobře.*

Odpověď respondentky R1 je podobná: *Dle mého názoru je posouzení dostačující,..* Navíc však ještě R1 dodává: *...v mnoha ohledech i přísné. Ale vzhledem k tomu, že děti co jdou do pěstounské péče, jsou ve většině případů hendikepované, a to nemusí být vždy zdravotní stránka, musí být posouzení důkladné.*

Respondentka R6 se zamýšlela spíše nad tím, zda budou pěstouni po absolvování příprav dostatečně připraveni na některé situace, které je mohou potkat.

R6: *Domnívám se, že není celorepublikově ucelený systém. Obsah i forma příprav se může v jednotlivých krajích lišit. Je možné také zvažovat, zda jsou žadatelé v rámci posouzení dostatečně připraveni na nelehké situace spojené s přijetím dítěte, např. kontakty s biologickou rodinou, projevy dětí plynoucí z nenaplnění jejich potřeb, v období dospívání problémové chování dětí, úteky apod.*

Respondentky v odpovědích také zmiňovaly svou osobní zkušenost s přípravami. Jejich zkušenosti byly podobné, účastnily se jen jedné krátké části příprav.

R1: *Z hlediska pracovníka obce s rozšířenou působností pouze takovou, že tito jsou zváni do příprav asi na dvouhodinové setkání se žadateli, pokud jsou v daném regionu zařazeni do příprav. Na těchto setkáních se se žadateli probírá, co jim přípravy přinesly, jestli splnily jejich očekávání, zda vyvstaly nové otázky ohledně přijetí dítěte. Mohou se rozebírat konkrétní možnosti, kroky.*

R2: *Nemám zkušenosti z příprav žadatelů, neboť se jich účastníme jen v době diskuzního bloku.*

R6: *V rámci příprav jsme v pozici sociálních pracovníků OSPOD měli možnost se také účastnit... v jednom bloku byl vyčleněn časový úsek k zodpovězení dotazů žadatelů. Respondentka R6 také zmiňuje svůj názor na účast sociálních pracovníků na přípravách: Domnívám se, že by jistě bylo přínosné, kdyby mohli pracovníci OSPOD taktéž projít jedním blokem příprav, aby se seznámili detailně s obsahem příprav, měli o přípravách větší povědomí., Informace o přípravách předáváme žadatelům tudíž spíše v rovině teoretické,...*

Odpověď respondentky R4 se lišila od ostatních, z důvodu který sama uvádí: *Sama jsem byla několik let v týmu zajišťujícím přípravu žadatelů, zkušenosti vesměs pozitivní.*

R3 se zmiňuje i o své další zkušenosti s přípravami: *...navazují vztahy s ostatními žadateli. Ze své praxe znám, že vztahy mezi pěstouny přetrvávají i po ukončení přípravy. Rodiny se pak i s dětmi navzájem navštěvují, jsou přátelé, mají stejné radosti a starosti.*

5.4 Kategorie č. 4 - Jak se vybírají rodiče

Do této kategorie jsme zařadili následující kódy: **Participanti, Počet hodin, Vzdělání dětí, Délka příprav, Jak se vzdělávat?**

V této kategorii jsme k sobě seskupovali kódy, které se zaměřují na to, kdo se podílí na posouzení žadatelů o pěstounskou péči. A také na to, jakým způsobem probíhají přípravy žadatelů. Respondenti se ve svých odpovědích shodovali na tom, kdo participuje na procesu posouzení žadatelů o pěstounskou péči. Jejich odpovědi byly velmi podobné. Některé respondentky odpovídaly stručně a pouze vyjmenovaly participující pracovníky a instituce. Část respondentek v rámci otázky vypověděla i to, co daný pracovník či instituce dělá. Respondentka R2 popsala i pořadí participujících pracovníků procesu zprostředkování. Podobnou odpověď uvedla i poslední respondentka.

R1: *Na posuzování žadatelů se podílí sociální pracovníci, psychologové, lékaři krajského úřadu.*

R2: *...v první fázi k posouzení zdravotního stavu žadatelů krajským posudkovým lékařem, následně jsou žadatelé zváni na vstupní pohovor se sociálními pracovníci Krajského úřadu. Po absolvování příprav následuje diskuze s psychologem.*

Respondentka R3 sice neuvedla konkrétní osoby, které se na posouzení podílí, ale z její odpovědi je jasně patrné, že to jsou sociální pracovníci OSPODu, pracovníci Krajského úřadu a psychologové. R3: *Zprávu ze sociálního šetření spolu s dalšími dokumenty jako jsou rejstříky trestů, zdravotní zprávy, osobní dotazníky pošle OSPOD Krajského úřadu k dalšímu řízení. Budoucí pěstouni se podrobí psychologickému vyšetření,...*

R4: *Po sociálních pracovnících úřadu pak zejména psychologové Krajského úřadu.*

R5: *Pracovníci kraje, což jsou psychologové, lékaři, sociální pracovníci.*

R6: *Žadatelé spolupracují se sociální pracovníci OSPOD... Pracovnice žadatele doprovází celým procesem zprostředkování a v případě pěstounské péče by měla být pěstounům na blízku po celou dobu výkonu pěstounské péče. Dále R6 dodává, že je to: Krajský úřad., a také: *V rámci posouzení s žadatelem spolupracují – sociální pracovníce, psycholog, posudkový lékař.**

Další část odpovědí v této kategorii se věnuje průběhu příprav. Respondentky v první řadě zmiňovaly délku doby příprav. Porovnávaly také délku příprav pěstounů na přechodnou dobu, která je delší než u dlouhodobé pěstounské péče.

R1: *Jedná se o proces, kdy pěstouni mají přípravy 48 hodin, pěstouni na přechodnou dobu 75 hodin.*

R2: *Jedná se tedy o odbornou a psychologickou přípravu v rozsahu 48 výukových hodin.*

R3: *Zákon stanoví počet hodin na přípravě. Pěstouni na přechodnou dobu mají více vzdělávacích hodin.*

R6: *Přípravu absolvují všichni žadatelé. Časový rozsah příprav činí nejméně 48 hodin u žadatelů o pěstounskou péči a 72 hodin u žadatelů o pěstounskou péči na přechodnou dobu.*

V souvislosti s délkou přípravy mluvily respondentky i o tom, že do příprav jsou zahrnuty i děti žadatelů. Toto lze považovat i za velké pozitivum příprav. Jistě je důležitá i příprava biologických dětí pěstounů na to, že jim v rodině přibude nový člen.

R2: *Dále probíhá i příprava dětí žadatelů v rozsahu 5 hodin bez ohledu na věk dětí. Příprav se účastní od 3 let věku.*

R6: *Příprav se také účastní děti žadatelů v půldenním bloku. Děti do 5 let za účasti rodičů, děti nad 5 let samostatně ve skupině.*

V rozhovorech se některé respondentky zmiňovaly i o formě, jakou přípravy probíhají. To se kraj od kraje liší. My se v rozhoru dozvěděli, jak probíhají přípravy v Jihomoravském kraji. Rozhodně je pozitivní, že v celém kraji je pouze jedna organizace pořádající přípravy.

R6: *TRIADA Brno organizuje přípravy formou vícedenních setkání - pátek a sobota. V rámci příprav bude také závěrečné rozhovor a zpráva, kterou účastníci obdrží.*

Další respondentka se zaměřovala spíše na to, co do příprav přidat.

R3: *Pro pěstouny, by bylo určitě více zábavnější a přínosnější, kdyby měli více praxe. Myslím si, že by tomu všemu pak lépe rozuměli. Jinak jsou ale přípravy adekvátní.*

5.5 Kategorie č. 5 - Když se sundají růžové brýle

Do této kategorie jsme zahrnuli následující kódy: **Nebát se pomoci, Samostatnost, Připravenost, Krutá realita, Špatná reklama, Další vzdělávání, Najít domov, Neadekvátní příprava, Nevzdělanost, Je to O.K., Rozdílnost ve vzdělávání, Adekvátní příprava, Zřizovatel školení**

Názor respondentek na to, zda jsou žadatelé po absolvování příprav dostatečně připraveni na pěstounskou péči, je vesměs stejný. Žadatelé mají mnoho informací, a po teoretické stránce jsou vybaveni dobře. Cíl příprav spočívá v tom, aby žadatelé měli dostatek teoretických znalostí v oboru náhradní rodinné péče, které jistě potřebují k jejímu výkonu. Teorie však není všechno. Již dříve bylo zmíněno, že by bylo vhodné do příprav zahrnout více praxe. Důležité je v tomto ohledu i další vzdělávání.

R1: *Myslím, že je dobře, že budoucí pěstouni prochází přípravami, mají základní informace o pěstounství.*

R3: *Pěstouni jsou sice připraveni po absolvování přípravy na pěstounskou péči, ale myslím si, že ne dost.*

R4: *Po teoretické stránce jsou připraveni dobře, pak záleží na jejich schopnosti se dále vzdělávat a být otevření. Respondentka dále dodává: ...proces příprav je dobře zpracován, záleží na lidském faktoru, vždy se může něco zlepšit, ale obecně si myslím, že přípravy probíhají dobře.*

R5: *Cílem příprav žadatelů o osvojení nebo pěstounskou péči k přijetí dítěte do rodiny je zejména seznámení žadatelů se situací a potřebami dětí v NRP a se všemi jejich specifiky.*

R6: *Domnívám se, že ne zcela. Více by se mělo věnovat konkrétním kompetencím jednotlivých žadatelů, zaměřit se případně na jejich slabší stránky, v rámci kterých může následně při převzetí dítěte vzniknout problém. I z této odpovědi je patrné, že žadatelé mají spíše teoretické znalosti. Není kladen příliš velký důraz na seberozvíjení žadatelů a na rozvíjení jejich kompetencí. Ovšem na práci s jejich slabšími stránkami se lze zaměřit na povinném vzdělávání pěstounů. A tím tento nedostatek vykompenzovat. Respondentka potom dále poukázala na fakt, že jako sociální pracovníci se neúčastní celých příprav. Proto je i těžké přípravy celkově hodnotit.*

R6: *Avšak s ohledem na skutečnost, že se jako sociální pracovníci neúčastníme komplexně příprav, těžko se mi hovoří o dostatečné či nedostatečné připravenosti žadatelů.*

Přípravy jako celek jsou určitě pozitivní, a je dobře, že se realizují. Problémy však mohou vznikat u příbuzenské pěstounské péče. Tito pěstouni totiž nemají povinnost absolvovat odborné posouzení ani přípravy. Právě v těchto rodinách může docházet tomu, že nejsou správně nastaveny výchovné kompetence, rodinné priority. Pokud tyto rodiny neprochází posouzením ani přípravami, nemůže dojít ke zmapování případných nedostatků a rizikových faktorů.

R3: *Přípravy považuju za hodně pozitivní, pěstouni se tu dozvídají mnoho informací...*

R3: *U příbuzenské PP je to jiné. Jde poznat, že pěstouni neprošli přípravami a proto často chybují ve výchově.*

R6: *To, že žadatelé procházejí přípravami, vnímám jako pozitivum. V porovnání s žadateli „příbuzenskými“, kteří nemají ze zákona povinnost absolvovat žádnou přípravu, ani psychologické vyšetření a jistě i v těchto případech by příprava žadatelů byla na místě.*

Existují však také aspekty pěstounské péče, na které odborné přípravy žadatele připravit nedokáží. Nebo se na ně žadatelé připravit nechtějí, protože si myslí, že jich se to týkat nebude. Může se to týkat například narušování soukromí pěstounské rodiny. Dítě, které je v pěstounské péči není právně volné a stále má ve světě své biologické rodiče, nebo jiné příbuzné, se kterými má dítě právo se stýkat a udržovat kontakt. Pěstouni mají povinnost tyto kontakty podporovat. Stejně to může být i s tím, že o budoucím dítěti mají idealistické představy. Ovšem děti, které přicházejí do pěstounské péče, si sebou nesou problémy ze své vlastní rodiny a ty se u těchto dětí budou jistě projevat.

R1: *Většinou chtějí slyšet jen to hezké, a domnívají se, že vše zvládnou sami bez pomoci dalších odborníků.*

R1: *Mnozí říkají, že na přípravách je školitelé spíše straší, říkají jim spíše negativní věci. Ale sami žadatelé chtějí slyšet spíše pozitiva. Nechtějí si připustit, že dítě, které dostanou, bude mít nějaké problémy či handicap. Jdou do toho spíše srdcem. Následně se musí vzdělávat.*

R1: *Je zachována identita dítěte, a pokud možno se dítě stýká i s biologickou rodinou. Což je pro dítě dobře, ale pěstouni, ne všichni, na to pohlíží jako na zásah do jejich soukromí.*

R5: *Dle mého, je velmi důležité, aby se budoucí pěstouni dozvěděli nejen pozitiva, ale hlavně negativní stránku věci. Je důležité, aby byli připraveni na problémy, které přijdou...*

R5: *Ano, ale mnoho pěstounů i přesto, že v rámci příprav dostanou množství informací, stále žijí v zajetí představy, že dítě, které dostanou do péče, zachrání. Až postupem času své očekávání přizpůsobí realitě.*

Když jsme se respondentů ptali na negativa pěstounské péče, mluvily respondentky i o financích. V médiích i od širší veřejnosti se můžeme setkat z názorem, „že to dělají pro peníze“. Tyto názory vrhají na celý institut pěstounské péče špatné světlo, což může mít za následek úbytek pěstounů. Z rozhovoru však vyplynulo i to, že se s finanční motivací u žadatelů pracovnice nesetkávají.

R1: *Rovněž různé informace ve sdělovacích prostředcích, kde se na pěstouny pohlíží spíše negativně, že vše dělají pouze pro peníze. V posledních několika letech je spíše úbytek pěstounů a to i zřejmě z těchto důvodů.*

R3: *Nesetkala jsem se za své praxe, že by to bylo z finančních důvodů.*

Za velké pozitivum můžeme brát to, že na odborné přípravy dále navazuje povinné vzdělávání pěstounů. Jeho obsah pak může dobře reagovat na aktuální problémy pěstounských rodin. Může se věnovat širokému spektru témat. Od výchovy, výchovných problémů, rizikového chování, se kterými se jistě potýká mnoho pěstounů až po mnohem důvěrnější otázky.

R2: *Pěstouni jsou i nadále povinni absolvovat školení v rozsahu 24 hodin ročně.*

R3: *Je třeba navázat na další vzdělávání a předejít tak případným chybám ve výchově.*

Dalším uváděným pozitivem je i to, že žadatelé jsou během přípravy učeni nebát se vyhledat pomoc. Udělat chybu je přeci lidské. A pokud se vyskytne problém, není to selhání pěstouna a je nutné problémy dále řešit.

R5: *...pokud si nebudou vědět rady, aby věděli, že mohou požádat o pomoc. Že to není bráno jako selhání, ale jako velmi profesionální pohled na věc.*

R5: *Budoucí pěstouni jsou připravováni na rizika spojená s přijetím dítěte. Jsou učeni nebát se říct si o pomoc.*

Za další pozitivum respondentky považují i to pokud vůbec pro dítě najdou náhradní rodinu. Pěstounů je nedostatek, a pokud najdou kompatibilní rodinu s dítětem, je to bráno jako velký úspěch. Stejně tak považují pěstounskou péči za lepší variantu než ústavní výchovu.

R2: *...pokud pro dítě najdeme vhodné pěstouny, již toto je velké pozitivum v době, kdy je nedostatek pěstounů.*

R3: *Myslím si, že děti se musí dostat do náhradní rodiny co nejdříve. Je to pro ně lepší než aby čekaly v dětském domově, a nebo u pěstounů na přechodnou dobu.*

Už jsme již nejspíš zmiňovali, že přípravy se v rámci krajů liší. Odborné přípravy pořádají neziskové doprovodné organizace, kterým je zadává Krajský úřad a vybírá je na základě výběrového řízení. Toto je velkým negativem celého systému. Pěstouni z jednoho kraje, tak mohou mít jiný teoretický základ než z kraje druhého. Což může vést k problémům spojených s následným vzděláváním pěstounů.

Respondentka R1 mluvila o zřizovateli příprav, což jsou doprovodné organizace, které vybírá Krajský úřad na základě výběrového řízení. R1: *Zadavatelem příprav je Krajský úřad. Ten na základě výběrového řízení vybere organizaci, kde budou přípravy probíhat. V Jiho-moravském kraji na tři roky.*

R5: *Konkrétní podoba příprav v jednotlivých krajích naší republiky se přes společný základ v mnohém liší. Chybí jednotná metodika závazná pro všechny. Budoucí spolupráce by byla mnohdy jednodušší.*

R6: *Domnívám se, že není celorepublikově ucelený systém. Obsah i forma příprav se může v jednotlivých krajích lišit. Respondentka v tom vidí velký nedostatek. R6: Jako negativum vnímám to, že není celostátní struktura příprav, každý kraj má obsah příprav ve své kompetenci a tudíž není jednotná příprava žadatelů.*

6 INTERPRETACE DAT

Hlavním cílem výzkumu bylo analyzovat průběh procesu zprostředkování pěstounské péče z pohledu sociálních pracovníků. Zjišťovali jsme tedy motivaci žadatelů k pěstounské péči. Dále jsme se zaměřili i na to, kdy není vhodné, aby lidé vykonávali pěstounskou péči. Zjišťovali jsme názor respondentů na proces zprostředkování PP a na přípravy žadatelů. Také jsme se ve výzkumu zaměřili na pozitiva a negativa procesu zprostředkování. Pro větší přehlednost si připomeneme dílčí výzkumné otázky.

1. Jaká je motivace žadatelů k výkonu pěstounské péče z pohledu sociálních pracovníků?
2. Jaké jsou zkušenosti sociálních pracovníků s průběhem odborného posouzení o pěstounskou péči?
3. Jaké jsou zkušenosti sociálních pracovníků s průběhem odborných příprav k přijetí dítěte do rodiny?
4. Jak vnímají sociální pracovníci pozitiva a negativa pěstounské péče?

Výzkum ukázal, že nejčastějším motivem k tomu stát se pěstouny je to, že žadatelé chtějí pomoci dětem, mají touhu pomáhat druhým. Dalším důvodem je, že chtějí rozšířit svoji rodinu. Buď své děti mají již odrostlé a cítí se na to, že by zvládli ještě vychovat další nebo děti mají a z různých důvodů už další mít nemohou, proto volí pěstounskou péči. Často je k tomu také vede jejich náboženské přesvědčení. Na tom se shodovali všechny respondenty. Zároveň se tyto výpovědi shodují s tím, co uvádíme v teorii. Připomeňme si například Zezulovou (2012, s. 19), která říká, že rozhodnutí stát se pěstounem má většinou altruistický charakter. Motivem tedy může být snaha pomoci opuštěným dětem, vykonat něco smysluplného, naplňujícího. Silná motivace je také touha mít dítě, nebo aby dítě mělo dalšího sourozence. Z výzkumu také vyplynulo, že k pěstounské péči žadatele nevedou finance. Překážkou k výkonu pěstounské péče mohou být zdravotní důvody, mohou to být i psychické důvody, například ztráta vlastního dítěte, nebo nějaká psychiatrická diagnóza. Také to mohou bytové a sociální poměry, vysoký věk žadatelů, spáchání trestného činu. Mezi tyto důvody můžeme zařadit i problémy v manželství, nesoulad mezi partnery a špatná výchova svých dětí. Tyto faktory se nazývají rizikové a vše se hodnotí i v rámci odborného posouzení žadatelů. Obecně však můžeme říci, že odpovědi byly téměř totožné. Lze také říci, že k zamítnutí žádosti dochází jen zřídka a z vážných důvodů.

Z výzkumu vyplývá, že názory respondentů na průběh posouzení žadatelů byly odlišné. Ale můžeme říci, že jejich názor na tuto problematiku je vesměs kladný, i když se v průběhu můžeme setkat s menší kritikou. Posouzení žadatelů je dostačující ale někdy může být příliš zdouhavé. Může zde tedy hrozit, že od příprav uplyne příliš dlouhá doba, než žadatelé dostanou dítě do pěstounky a některé informace mohou zapomenout. Na posouzení žadatelů se podílí psychologové, lékaři, pracovníci OSPOD a Krajský úřad.

Výzkum dále ukázal, že sociální a klíčoví pracovníci jsou účastni jen na jednom diskuzním bloku. To vede k nedostatku praktických informací o přípravách, které by pracovníci mohli dále předávat žadatelům o pěstounskou péči. Jejich informace jsou tedy pouze teoretického základu. Z toho vyplývá, že doprovázející organizace mají o přípravách málo informací. To můžeme považovat za velké negativum, protože jsou to právě tyto pracovníci, kteří jako první docházejí do kontaktu se žadateli o pěstounskou péči, předávají jim informace a odpovídají na otázky. Nemohou tedy žadatelům sdělit podrobný popis příprav nebo svou vlastní zkušenost, která by žadatelům mohla být prospěšná.

Co se týká samotných příprav, respondentky je hodnotily kladně, ale i zde jsou jisté rezervy. Jak jsme se již dozvěděli v teoretické části, časový rozsah příprav je minimálně 48 hodin, pro pěstouny na přechodnou dobu 75 hodin. Pozitivním krokem je, že příprav se účastní i biologické děti žadatelů, a to v rozsahu 5 hodin. Příprava dětí je stejně důležitá jako rodičů, i jich se týká to, že do rodiny přibude nové dítě. Odpověď na otázku, zda jsou žadatelé po absolvování příprav dostatečně připraveni na pěstounskou péči, byla u všech respondentek velmi podobná. Z odpovědí je jasně patrné, že přípravy se zaměřují především na teoretické znalosti. Žadatelé mají dostatek informací a po teoretické stránce jsou vybaveni dobře. Teorie však není všechno. Bylo by vhodné do příprav zahrnout více praxe. Což souvisí především s těmi složitějšími hledisky, která pěstounská péče má. Na ty buď přípravy žadatele připravit nedokáží, nebo se na ně žadatelé připravit nechtějí. Hlavně protože si myslí, že jich se to netýká. Chtějí slyšet jen pozitivní věci. Například to může souviset s narušením soukromí rodiny. Dítě v pěstounské péči má stále svou biologickou rodinu, rodiče, prarodiče, sourozence a další příbuzné. S nimi má dítě právo se stýkat a pěstouni mají povinnost tento kontakt podporovat. Pěstouni mohou mít i idealistické a mnohdy nereálné představy o dítěti, které dostanou do péče. Děti, které přicházejí do pěstounské péče, si s sebou nesou břemena ze své minulosti. To se u těchto dětí může začít projevovat, například v chování. Až po sléze jim dochází, že jejich představy byly nerealistické.

Za pozitivum můžeme pokládat to, že žadatelé jsou na přípravách učeni nebát se říci o pomoc nebo pomoc vyhledat. Pokud se vyskytne problém, se kterým si pěstouni neví rady, není to bráno jako selhání, pokud požádají o pomoc. Také na přípravách žadatelé navazují vztahy s dalšími žadateli. Tyto vztahy přetrvávají i do budoucna. Obecně můžeme říci, že přípravy jsou velmi přínosné, a je dobře, že se realizují.

Z výzkumu také vyplynulo, že pěstouni na přechodnou dobu přípravy povinné nemají. U této formy pěstounské péče pak mohou vznikat problémy, spojené právě s neabsolvováním příprav. Nemusí zvládat výchovu dětí, nemusí vědět jak se zachovat v určitých situacích. U těchto rodin se nezjišťují rizikové faktory, to může být vysoký věk, výchovné kompetence a celkové rodinné priority. Děti v příbuzenské pěstounské péči ve většině případů žijí u svých prarodičů. Ti nejsou dostatečně připraveni na problémy, které děti mohou mít. Tyto děti jsou u nich z důvodů ztráty vlastních rodičů, jejich rodiče mohou být drogově závislí, ve výkonu trestu nebo je jednoduše opustili. Neznalost příbuzenských pěstounů se částečně dá kompenzovat při povinném vzdělávání pěstounů.

Respondentky také uváděly, že přípravy se v rámci krajů liší, což může mít negativní dopad. Z toho vyplývá, že pěstouni v rámci krajů nemusí mít vždy stejné množství informací. To stěžuje následnou spolupráci mezi doprovodnými organizacemi a pěstouny a stěžuje to i plánování dalšího vzdělávání. Například v Jihomoravském kraji přípravy pořádá jedna nezisková organizace, díky které jsou přípravy jednotné alespoň v rámci kraje. Tuto informaci uvádíme i v teorii, kde zmiňujeme, že každý kraj v ČR si určuje formu příprav sám.

Z výzkumu nám vyplynula i pozitivní stránka. Na přípravy navazuje povinné vzdělávání. To reaguje na aktuální problémy pěstounů a vyplňuje mezery, které vznikly při přípravách. Toto vzdělávání se pak zaměřuje na široké spektrum témat, dle aktuální potřeby pěstounů a dětí v pěstounské péči.

Z výzkumu dále vyplynulo, že pěstounů je v současné době nedostatek. Zde můžeme hledat příčinu například v nedostatečné propagaci pěstounské péče, nebo ve špatné reklamě a předsudcích, které si s sebou tato instituce nese. A to především názor veřejnosti, že „to dělají pro peníze“. Jak již jsme ale zmiňovali na začátku, není tomu tak. S nedostatkem pěstounů je spojeno i to, že jsou pracovnice rády, pokud se pro dítě najde vhodná rodina. To pokládají za velké pozitivum.

7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Na základě zjištěných údajů, jejich analýze a následné interpretaci, jsme odhalili hned několik nedostatků v procesu zprostředkování pěstounské péče a také v odborných přípravách. S ohledem na zpracovaná data, jsme tedy navrhli několik doporučení pro praxi, která by mohla přispět ke zlepšení celého procesu zprostředkování PP a vyřešit, tak některé problémy s ním spojené.

Pro začátek si nejprve stručně identifikujeme zjištěné problémy.

- Nejednotnost příprav v rámci České republiky a krajů.
- Příliš dlouhá doba celého procesu zprostředkování PP - od psychologického posouzení a příprav žadatelů po moment, kdy dostanou dítě do péče.
- Klíčoví pracovníci a pracovníci náhradní rodinné péče orgánu sociálně-právní ochrany dětí se účastní jen části příprav, což vede k jejich nedostatečným a pouze teoretickým informacím o přípravách.
- Pěstouni, kteří mají dítě v příbuzenské pěstounské péči, se příprav neúčastní vůbec.
- Přípravy obsahují málo poznatků z praxe, což může vést ke zkresleným představám o pěstounské péči a o dětech, které se do pěstounské péče dostávají.
- Pěstounů je málo. Zde může být příčina v nedostatečné informovanosti veřejnosti. A částečně v předsudcích, vzniklých vůči pěstounské péči, které jsou spojeny s finanční odměnou.

Nyní zmíněné body rozpracujeme a ke každému navrhujeme řešení, které by identifikovaný problém mohlo vyřešit.

Prvním bodem je tedy ucelení příprav žadatelů o pěstounskou péči, a to alespoň v rámci kraje. Zadavatelem příprav je Krajský úřad, ten je zadává neziskové organizaci nebo organizacím, které jsou vybrány na základě výběrového řízení. Proto doporučujeme, aby přípravy v kraji organizovala pouze jedna doprovodná organizace. To přispěje k větší ucelenosti příprav. Bylo by také vhodné vytvořit jednotnou metodiku pro celou republiku, kterou by se organizace při realizaci příprav řídily.

Druhým bodem je zkrácení celého procesu zprostředkování PP. Nyní celý postup od podání žádosti, psychologického posouzení a příprav může trvat až rok, což je velmi dlouhá doba. Než pěstouni dostanou dítě do péče, mnoho získaných informací zapomínají. Z toho důvodu by se měla doba celého řízení zkrátit. Nejlepším řešením by bylo, aby pěstouni dostali do

pěstounské péče dítě co možná nejdříve po absolvování příprav. Ideálně během prvního měsíce po skončení příprav.

Jako další jsme narázeli na problém, že klíčoví pracovníci a pracovníci náhradní rodinné péče orgánu sociálně-právní ochrany dětí se účastní jen jednoho diskuzního bloku příprav žadatelů. To vede k tomu, že mají jen málo informací o průběhu příprav. Je důležité, aby tito pracovníci, kteří jsou v těsném kontaktu s pěstouny a v podstatě první osoby, které přijdou do styku s potencionálními pěstouny, měli dostatek informací, které by následně mohli předávat dál. Ne jen informace teoretické, těch mají koneckonců dostatek, ale i údaje získané praxí. Proto navrhuje, aby se tito pracovníci mohli účastnit celých příprav, alespoň jako pozorovatelé, a projít si tak se žadateli všemi fázemi. Bylo by jistě i přínosné, kdyby pořadatelé příprav více spolupracovali s těmito pracovníky a zapojovali je aktivněji do příprav. Klíčoví pracovníci by mohli předávat své bohaté zkušenosti žadatelům v rámci příprav. Předávali by informace i z jiného úhlu pohledu.

V rozhovorech jsme také narazili na to, že pěstouni, kteří mají dítě v příbuzenské PP, nemají povinné odborné posouzení ani přípravy. Pokud tyto rodiny neprochází ani jedním ze zmíněných postupů, nemůže dojít ke zmapování výchovných kompetencí, rizikových faktorů, rodinných priorit a celkových nedostatků. Ve výchově dítěte, potom může docházet k velkým chybám, byť neúmyslným. Děti v příbuzenské PP jsou často sirotci nebo děti, jejichž rodiče jsou drogově závislí nebo ve výkonu trestu. Proto je potřeba citlivější a odbornější přístup. Pěstouny těchto dětí se mnohdy stávají prarodiče. Tito pěstouni si nemusí vědět rady s případnými problémy, které si sebou dítě nese a nemusí vědět, jak se k těmto problémům postavit nebo jak je řešit. I příbuzenští pěstouni by měli proto procházet odborným posouzením a přípravami. Aby se předešlo právě zmíněným výchovným chybám, aby věděli jak řešit například rizikové chování nebo emocionální problémy dítěte spojené s předchozími životními zkušenosti. Dobu příprav doporučujeme stejnou, jaká je u dlouhodobé pěstounské péče, tedy 48 hodin, doporučujeme i psychologické posouzení a posouzení zdravotního stavu.

Dalším bodem doporučení pro praxi je zahrnout do příprav více poznatků z praxe. Z výzkumu vyplynulo, že žadatelé mají často zkreslené představy o pěstounské péči a o dětech, které se do PP dostávají. Chtějí slyšet jen to dobré a pozitivní. Nechtějí si připustit, že dítě si s sebou může nést nějaké problémy a nepříznivé zkušenosti z předešlé rodiny,

kteří se mohou projevit v jeho chování. Proto by v přípravách mělo být věnováno více pozornosti právě těmto aspektům PP. A to například formou besed se stávajícími pěstouny, kteří by se mohli podělit o své zkušenosti a předat cenné rady z praktické pěstounské péče. Nebo formou setkání s klíčovými pracovníky, kteří sdílí s pěstouny jejich starosti s výchovou a chováním dětí. U těchto setkání by se mohly využít například metody komunitního kruhu, hraní rolí, konfrontace, změna perspektivy nebo brainstorming. Dále zahrnout více návštěv v dětských domovech nebo v zařízeních pro děti vyžadující okamžitou pomoc. To vše by mohlo pomoci žadatelům „otevřít oči“ a připustit si i obtížné skutečnosti, které na sebe pěstounská péče váže.

Posledním bodem je zjištění, že pěstounů je málo. Příčinu můžeme hledat v nedostatečné informovanosti veřejnosti a zčásti v předsudcích, které mohou vznikat vůči pěstounské péči. Jsou spojené především s finančním ohodnocením a myšlenkami typu: „dělají to pro peníze“. Prvním krokem by tedy měla být osvěta veřejnosti, kterou by měly pořádat neziskové doprovodné organizace s podporou Krajského úřadu. Tato osvěta by mohla probíhat formou přednášek a seminářů o PP pro veřejnost. Zároveň by to mohl být první krok v náboru nových pěstounů. Druhým krokem náboru by bylo setkání se stávajícími pěstouny, které by opět organizovaly doprovodné organizace. Oslovily by vhodné pěstouny, ze svých zdrojů, kteří by byli ochotní se s potencionálními žadateli setkat. Toto setkání by probíhalo v menších skupinkách po cca 10 - 15 lidech. Opět by mohlo probíhat formou komunitního kruhu. Setkání by vedli pracovníci organizace, ovšem pouze v roli facilitátora. Téma diskuze už by bylo na zúčastněných. Tento druhý krok by byl pro vážnější zájemce o pěstounskou péči, ovšem toto setkání by bylo čistě nezávazné.

ZÁVĚR

Pro tuto bakalářskou práci jsme zvolili téma Role sociálního pracovníka v procesu zprostředkování pěstounské péče. Proces zprostředkování je jeden z nejdůležitějších kroků k tomu, stát se pěstounem. Proto jsme si za cíl práce zvolili zjistit právě názory sociálních pracovníků na tuto problematiku. Zjišťovali jsme nejčastější motivaci žadatelů z pohledu sociálního pracovníka, jejich názor na průběh odborného posouzení a příprav žadatelů. V neposlední řadě, jaká vidí pozitiva a negativa na celém procesu.

V teoretické části této bakalářské práce jsme si vymezili teoretická východiska pro následnou realizaci výzkumného šetření. Rozdělili jsme ji do tří kapitol. Především jsme se zabývali pěstounskou péčí a jejími formami. Dále jsme se zabývali motivací žadatelů k pěstounské péči, která je stěžejní pro zrealizovaný výzkum a věnuje se jí jedna dílčí výzkumná otázka. Krátce jsme zmínili i dávky pěstounské péče a doprovodné organizace. Druhou kapitolu jsme zaměřili na proces zprostředkování pěstounské péče. Jeho problematika je opět velmi důležitá pro výzkum, který jsme realizovali. Celý proces jsme podrobně popsali. Podrobně jsme se věnovali odborným přípravám žadatelů o pěstounskou péči. Jelikož jsme tomuto tématu, opět věnovali jednu z dílčích výzkumných otázek. Poslední kapitolu jsme orientovali na pracovníky, kteří pracují s pěstouny. Především klíčového pracovníka, který je velmi důležitou osobou v životě pěstounské rodiny. Dále na sociálního pracovníka a sociálního pedagoga. Tyto profese jsme sem zařadili nejen z důvodu důležitosti pro pěstouny, ale také z důvodu, že právě oni tvoří výběrový soubor výzkumu, který jsme realizovali.

Praktickou část této práce jsme orientovali na realizované výzkumné šetření. Nejprve jsme si stanovili metodologii výzkumu. Pro výzkum jsme zvolili kvalitativní pojetí výzkumu, který zkoumá více do hloubky. Sběr dat jsme uskutečnili pomocí polostrukturovaných rozhovorů s respondenty. V této kapitole jsme si také vymezili výzkumný soubor a způsob jeho výběru. Za výběrový výzkumný soubor jsme zvolili sociální pracovníky náhradní rodinné péče a klíčové pracovníky doprovodných organizací pro pěstouny. Tyto pracovníky jsme zvolili záměrně a vybírali jsme je metodou sněhové koule. V této kapitole jsme také uvedli cíl výzkumu a výzkumné otázky. Další část jsme zaměřili na analýzu dat a následnou interpretaci získaných údajů, čímž jsme si odpověděli na zvolené výzkumné otázky. V poslední kapitole jsme na základě získaných informací identifikovali několik problémů a následně jsme navrhli jejich řešení.

Ze získaných dat jsme zjistili, že motivace žadatelů má vesměs altruistický charakter. Dále potom touha po dalším dítěti a náboženské přesvědčení žadatelů. Z výzkumu vyplynulo, že respondenti se neseťkávají s finanční motivací. Proces zprostředkování pěstounské péče, dle realizovaného šetření má své rezervy a stále je na čem pracovat. Dle respondentů je však dobře, že se uskutečňuje. Na základě něj totiž lze odhalit rizikové faktory, a předejít tak svěřením dítěte do nevhodné rodiny. Neboť jak už bylo řečeno, rodina se vybírá pro dítě, nikoliv dítě pro rodinu. I přípravy respondenti hodnotili vesměs kladně. Za velké pozitivum pokládali to, že pěstouni nějakou přípravou vůbec procházejí.

Výsledky toho výzkumného šetření by mohly posloužit převedším doprovodným organizacím pro pěstouny, které přípravy pořádají. Mohly by se zaměřit na zmiňované nedostatky a připomínky od svých kolegů, a tím zkvalitnit odborné přípravy žadatelů.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BICKOVÁ, L., aj., 2011. *Individuální plánování a role klíčového pracovníka v sociálních službách*. 1. vyd. Tábor: RUDI. ISBN 978-80-904668-1-4.
- [2] BUBLEOVÁ, Věduna, Alena VÁVROVÁ, Lucie VRÁNOVÁ a Jana FRANTÍKOVÁ. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. ISBN 978-80-87455-01-2.
- [3] BUBLEOVÁ, Věduna. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 2., přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2013. ISBN isbn978-80-87455-17-3.
- [4] BUBLEOVÁ, Věduna. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3., přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014. ISBN 978-80_87455-19-7.
- [5] FOLDA, Jan, ed. *Otázky z oblasti pěstounské péče: vzdělávání pro pěstouny a zájemce o pěstounskou péči*. Praha: [Jalna], 2010. ISBN 978-80-86396-55-2.
- [6] GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1788-3.
- [7] GULOVÁ, Lenka. *Sociální práce: pro pedagogické obory*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 208 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-3379-1.
- [8] HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 407 s. ISBN 80-7367-040-2.
- [9] HOFROVÁ, Veronika a Eva ROTREKLOVÁ. *Odborná příprava budoucích pěstounů a osvojitelů*. Brno: TRIADA - poradenské centrum, 2009. ISBN 978-80-254-4588-4.
- [10] JANEBOVÁ Radka, Rad BANDIT, Ivana DAVIDOVÁ, Martina MACUROVÁ a Michal OPATRŇÝ. *Etický kodex jako nástroj podpory řešení etických dilemat sociální práce*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015. Sešit sociální práce. ISBN 978-80-7421-089-1.
- [11] Kolektiv autorů. *Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče*. 1. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015. ISBN 978-80-7421-103-4.
- [12] KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014, 215 s. ISBN 978-80-262-0643-9.

- [13] MATOUŠEK, Oldřich, ed. *Dítě traumatizované v blízkých vztazích: manuál pro profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1242-3.
- [14] NOVOTNÁ, Věra, Eva BURDOVÁ a Jana RIEDLOVÁ JURKOVÁ. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2., aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2016, 807 s. Právo. ISBN 978-80-7554-022-5.
- [15] NOŽÍŘOVÁ, Jana. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Linde Praha, 2012. ISBN 978-80-8613191-7.
- [16] PAZLAROVÁ, Hana, ed. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1020-7.
- [17] *Pěstounská péče na přechodnou dobu*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2009.
- [18] PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 203 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-3470-5.
- [19] SOBKOVÁ, Petra, Milena ÖBRINK HOBZOVÁ a Helena POSPÍŠILOVÁ. *Sociální pedagogika a její metody*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4885-5.
- [20] SOBOTKOVÁ, Irena a Veronika OČENÁŠKOVÁ. *Pěstounská péče očima dospělých, kteří v ní vyrostli: trendy vs. zkušenosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-24438-21-4.
- [21] SYCHROVÁ, Adriana. *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*. Vydání I. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, 2015. ISBN 978-80-7395-955-5.
- [22] ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.
- [23] VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012. ISBN 978-80-87455-14-2.
- [24] VÁVROVÁ, Alena. *Přípravy pro budoucí náhradní rodiče: metodika*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012. ISBN 978-80-87455-16-6.
- [25] VÁVROVÁ, Soňa. *Doprovázení v pomáhajících profesích*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0087-1.
- [26] VÍTKOVÁ RULÍKOVÁ, Klára. *Metodické doporučení MPSV č. 8/2009 k postupu a cílům psychologického vyšetření žadatelů o osvojení nebo pěstounskou péči*. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2009.

- [27] ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0065-9.

Seznam použitých internetových zdrojů

- [28] *Adopce: projekt náhradní rodinné péče* [online]. 2010 [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <http://www.adopce.com/>
- [29] Dávky pěstounské péče. *Integrovaný portál Ministerstva práce a sociálních věcí* [online]. 2018, 2012 [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/soc/dpp>
- [30] *Děti patří domů* [online]. 2018 [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <https://www.detipatridomu.cz/>
- [31] Já pěstoun. *Hledáme rodiče* [online]. Praha: Nadace J&T, nedatováno [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <http://hledamerodice.cz/jak-na-to/prirucka-ja-pestoun/>
- [32] Manuál klíčového pracovníka. *Děti patří domů* [online]. 2018, 2013 [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: https://www.detipatridomu.cz/wp-content/uploads/manual_klicoveho_pracovnika_dpd.pdf
- [33] Pro zájemce o pěstounskou péči. In: *Amalthea* [online]. 2012 [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: http://www.amalthea.cz/data/File/metodiky%20ke%20stazeni/odborn%C3%A9%20metodiky/nove%20formy%20pestounske%20pece_web.pdf
- [34] Proces zprostředkování. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. Praha, 2018, 2013 [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/14502>
- [35] *Sdružení pěstounských rodin* [online]. nedatováno [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <http://www.pestouni.cz/>
- [36] Sociální pracovník. *Slovník sociálního zabezpečení* [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2018, 2018 [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <http://slovník.mpsv.cz/socialni-pracovnik.html>
- [37] *Virtuální knihovna NRP* [online]. Praha: Nadace J&T, nedatováno [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/>
- [38] Základní informace o vyhodnocování situace dítěte a IPOD. *Středočeský kraj* [online]. Praha: Krajský úřad Středočeského kraje, 2018, 2018 [cit. 2018-04-14]. Dostupné z: <https://www.kr-stredocesky.cz/web/socialni-oblast/vyhodnoceni-ohrozeneho-ditete-a-tvorba-ipod>
- [39] Zprostředkování náhradní rodinné péče. *Zlínský kraj* [online]. Krajský úřad Zlínského kraje, nedatováno [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <https://www.kr-zlinsky.cz/zprostredkovani-nahradni-rodinne-pece-cl-1936.html>

Seznam použitých zákonů

- [40] ČESKO. *Zákon č. 89 ze dne 3. 2. 2012 Občanský zákoník, v platném znění. In: Sbíрка zákonů České republiky* [online]. 2012, částka 33 [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=6144>
- [41] ČESKO. *Zákon č. 359 ze dne 8. 12. 1999 o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění. In: Sbíрка zákonů České republiky* [online]. 1999, částka 111 [cit. 2018-04-23]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3328>
- [42] ČESKO. *Vyhláška č. 473 ze dne 17. 12. 2012 o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění. In: Sbíрка zákonů České republiky* [online]. 2012, částka 177 [cit. 2018-04-23]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=25176>
- [43] ČESKO. *Zákon č. 108 ze dne 14. 3. 2006 o sociálních službách, v platném znění. In: Sbíрка zákonů České republiky* [online]. 2006, částka 37 [cit. 2018-04-23]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=4883>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

apod.	A podobně
atd.	A tak dále
č.	Číslo
ČR	Česká republika
IPOD	Individuální plán ochrany dítěte
Kč	Korun českých
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
např.	Například
NRP	Náhradní rodinná péče
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
PP	Pěstounská péče
s.	Strana
Sb.,	Sbírka zákonů
SPOD	Sociálně-právní ochrana dětí
vzpp	Ve znění pozdějších předpisů

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 – Údaje o respondentech.....	47
Tabulka 2 – Rozdělení kódů a kategorií	50

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA P I: Otázky do rozhovoru

PŘÍLOHA P II: Rozhovor 1

PŘÍLOHA P I: OTÁZKY DO ROZHOVORU

1. Co vede rodinu k tomu, stát se pěstouny?
2. V jakých případech sociální pracovník nedoporučí rodině stát se pěstouny?
3. Jaké nejčastější typy lidí/rodin se chtějí stát pěstouny?
4. Jaký je Váš názor na průběh posouzení žadatelů o pěstounskou péči?
5. Kdo všechno se na posouzení žadatelů podílí?
6. Jakým způsobem probíhají přípravy žadatelů o pěstounskou péči?
7. Jaké máte zkušenosti s přípravami?
8. Myslíte si, že jsou pěstouni po jejich absolvování dostatečně připraveni na pěstounskou péči?
9. Jaká vidíte pozitiva a negativa na přípravách a celkově procesu zprostředkování?

PŘÍLOHA P II: ROZHOVOR 1

Rozhovor 1

1. Co vede rodinu k tomu, stát se pěstouny?

Možná tu test
Dalo by se říci, že lidé, kteří se stávají pěstouny k tomu mají různé důvody, *z pomoci jiným* většinou mají své vlastní děti již odrostlé. Stále se cítí dobře a chtějí pomoci dítěti, či dětem, které nemohou vyrůstat z různých důvodů ve vlastní rodině. *rozšíření rodiny* Dalším motivem je, že mají jedno dítě a nemohou z různých důvodů mít vlastní, proto chtějí přijmout sourozence pro své dítě. Motivem bývá i to, že lidé nemají děti vůbec a pěstounská péče je snadnější způsob jak mít dítě.)

2. V jakých případech sociální pracovník nedoporučí rodině stát se pěstouny?

důvody zamyšlení
Sociální pracovníce na obci s rozšířenou působností vede spisovou dokumentaci žadatelů o pěstounskou péči. Sbírá informace a dělá sociální šetření. Hlavní slovo o tom, zda jsou žadatelé vhodní však má Krajský úřad. Pracovník může doporučit či nedoporučit. Zamítnutí může být většinou špatný zdravotní stav žadatelů – spíše psychiatrická diagnóza. Můžou to být i sociální poměry, špatné bytové podmínky, dlouhodobá nezaměstnanost obou žadatelů, posuzuje si i trestní rejstřík – násilná trestní činnost. Důvodem zamítnutí může být i smrt vlastního dítěte.

3. Jaké nejčastější typy lidí/rodin se chtějí stát pěstouny?

rozšíření rodiny
Většinou se jedná o lidi, kteří chtějí mít tzv. velkou rodinu. Pochází z vícero sourozenců. *vedení* Nebo o lidi, kteří chtějí sourozence pro své dítě, s cílem pomoci. *vedení* Nedá se s určitostí říci jestli jsou to vysokoškoláci či středoškoláci, i když z mého pohledu jsou lidé s nižším vzděláním „lepšími“ pěstouny. Nemají na děti tak vysoké nároky a nechtějí je předělat k obrazu svému. Berou jejich individualitu a jejich mentální zdatnost jako fakt. *naprosto vnitřní* Neprojektují do nich své potřeby.

Rozhovor 1

4. Jaký je Váš názor na průběh posouzení žadatelů o pěstounskou péči?

Do Sa
Posouzení žadatelů je dlouhodobý proces, trvá minimálně rok. Prvním krokem je podání žádosti na obec s rozšířenou působností, kde pracovníce NRP shromažďuje o žadatelích info.
participační
Spisovou dokumentaci zasílá na Krajský úřad, kde žadatele posuzuje psycholog, sociální pracovník a lékař Krajského úřadu. Důležité jsou pak psychologické testy a příprava pro žadatele. Dle mého názoru je posouzení dostačující, v mnoha ohledech i přísné. Ale vzhledem k tomu, že děti co jdou do PP jsou ve většině případů hendikepované, a to nemusí být vždy zdravotní stránka, musí být posouzení důkladné.

*pohled na
více*

5. Kdo všechno se na posouzení žadatelů podílí?

participanti
Na posuzování žadatelů se podílí sociální pracovníci, psychologové, lékaři krajského úřadu.

6. Jakým způsobem probíhají přípravy žadatelů o pěstounskou péči?

pět hodin
Jedná se proces, kdy pěstouni mají přípravy 55 hodin, pěstouni na přechodnou dobu 75 hodin. Na přípravách se podílejí odborníci, jako je psycholog, dětský lékař, částečně i právník, či sociální pracovník. Do příprav jsou zvaní i pěstouni, kteří mají ve své péči děti.
participanti
Zadavatelem příprav je Krajský úřad. Ten na základě výběrového řízení vybere organizaci, kde budou přípravy probíhat. V Jihomoravském kraji na tři roky. V současné době přípravy probíhají v Brně, a organizuje je Triáda.

7. Jaké máte zkušenosti s přípravami?

Rozhovor 1

jen časť príprav

Z hlediska pracovníka obce s rozšířenou působností pouze takovou, že tito jsou zváni do příprav asi na dvouhodinové setkání se žadateli, pokud jsou v daném regionu zařazeni do příprav. Na těchto setkáních se se žadateli probírá, co jim přípravy přinesly, jestli splnily jejich očekávání, zda vyvstaly nové otázky ohledně přijetí dítěte. Mohou se rozebírat konkrétní možnosti, kroky

téma dětí

8. Myslíte si, že jsou pěstouni po jejich absolvování dostatečně připraveni na pěstounskou péči?

ANO, ale dlouhé

Myslím, že přípravy jsou dostatečné, v současné době se do příprav zapojují i děti pěstounů. Ale proces zprostředkování je dlouhý, žadatelé spoustu věcí zapomenou. Většinou chtějí slyšet jen to hezké, a domnívají se, že vše zvládnou sami bez pomoci dalších odborníků.

samostatnost

9. Jaká vidíte pozitiva a negativa na přípravách a celkově procesu zprostředkování?

připravenost

Myslím, že je dobře, že budoucí pěstouni prochází přípravami, mají základní informace o pěstounství. Mnozí říkají, že na přípravách je školitelé spíše straší, říkají jim spíše negativní věci. Ale sami žadatelé chtějí slyšet spíše pozitiva. Nechtějí si připustit, že dítě, které dostanou bude mít nějaké problémy či handicap. Jdou do toho spíše srdcem. Následně se musí vzdělávat.

krůtká negativa

Pěstounská péče prošla během posledních let velkým přerodem. Kdy dříve se na pěstounskou péči pohlíželo jako na „malou adopci“, dnes je tomu poněkud jinak. Je zachována identita dítěte, a pokud možno se dítě stýká i s biologickou rodinou. Což je pro dítě dobře, ale pěstouni, ne všichni na to pohlíží jako na zásah do jejich soukromí.

↑ krůtká negativa ↓ ano, ale dlouhé

Negativa vidím celkově v tom, že se jedná o dlouhý proces, kdy toto může budoucí pěstouny odradit. Rovněž různé informace ve sdělovacích prostředcích, kde se na pěstouny pohlíží spíše negativně, že vše dělají pouze pro peníze. V posledních několika letech je spíše úbytek pěstounů a to i zřejmě z těchto důvodů.

spíše negativně